

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Кафедра туристичного бізнесу

Здано на кафедру
«___»_____ 2011 р.

«До захисту»
в.о. зав. кафедри:
к.і.н., доц. Парфіненко А.Ю.

Рег. №_____

ОЦІНКА РІВНЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ ПО МІКРОРАЙОНАХ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

(магістерська робота)

Виконала
студентка 5-го курсу
група УТ-51

А.Г. Чеботарьова

Науковий керівник
к.г.н., доцент

Ю.П. Грицак

Харків 2011

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ТА	
ОЦІНКИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РЕГІОНІ ..	6
1.1. Потенціал рекреаційної привабливості регіону	6
1.2. Соціально-економічні передуми розвитку туризму.....	13
1.3. Аналіз основних схем рекреаційно-туристичного районування	16
1.4. Оцінка рівня розвитку туристичної індустрії	21
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО РІВНЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ	
ІНДУСТРІЇ У КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ	30
1.1. Потенціал рекреаційної привабливості Карпатського регіону	30
1.2. Соціально-економічні передумови розвитку туризму в	
Карпатському регіоні	36
1.2.1. Географічне положення і внутрішньополітичне положення.....	36
1.2.2. Рівень соціально-економічного розвитку	39
1.2.3. Стан соціальної інфраструктури	40
1.3. Районування Карпатського регіону	51
1.4. Порівняння рівня розвитку туристичної індустрії по мікрорайонах	
Карпатського регіону	56
1.5. Виявлення проблем розвитку туристичної індустрії та шляхи їх	
вирішення	67
4.1. Організація та управління охороною праці на туристичному	
підприємстві	72
4.2. Міжнародний досвід з розробки заходів безпеки туризму.....	76
ВИСНОВКИ	83
ДОДАТКИ.....	94

ВСТУП

Вибір теми визначився потребою розглянути детально мікрорайони Карпатського туристичного регіону як одного з пріоритетних туристичних напрямів України на сучасному етапі. На туристичному ринку України цей регіон посідає одне з чільних місць.

Тема дослідження актуальна, оскільки туристична галузь набуває усе більшого значення для розвитку економіки і соціальної сфери в Україні, туризм є галуззю, що динамічно розвивається, і в найближчому майбутньому може стати суттєвим джерелом поповнення державного і місцевих бюджетів, а також важелем для економічного піднесення і розвитку України. Територія Карпатського регіону становить 2,8 млн. га або 6,2% від площі України і включає 4 області, що є одними з найпривабливіших і найбагатших на туристичні ресурси. Карпатський регіон є вагомим джерелом прибутків туристичної галузі України, тому необхідно охарактеризувати сучасний рівень розвитку туристичної індустрії цього регіону, проаналізувати основні показники туристичної діяльності, оцінити сучасний стан туристичної індустрії в мікрорайонах Карпатського регіону як одного з домінуючих туристичних регіонів України, для визначення територіальних відмінностей по мікрорайонах території регіону та визначення перспектив розвитку туризму в мікрорайонах регіону. Інформаційною базою послужили роботи Бейдика О.О. [6], Киф'як В.Ф. [24], Кравціва В.С. [26], Любіцевої О.О. [29], Зазгарської І.Б. [20], Мазура Ф.Ф. [30], статистичні дані Державного комітету статистики України, головних управлінь статистики Івано-Франківської, Закарпатської, Львівської, Чернівецької областей, районних державних адміністрацій Івано-Франківської, Закарпатської, Львівської, Чернівецької областей [52,53,54,55]. Теперішній стан і перспективи розвитку туризму в Карпатському регіоні досить глибоко розглянуті в наукових працях Мазура Ф.Ф. Кравціва В.С., Вачевського М.В., та інших вчених і дослідників, тому що проблема рекреації та туризму є надзвичайно важливою для цього

регіону, вона вимагає подальшого усебічного вивчення. Але роботи цих вчених не відображають детального розгляду Карпатського регіону за мікрорайонами. Були використані наукові роботи викладачів кафедри туристичного бізнесу Вишневської О.О., Парфіненко А.Ю., Юрченко С.О., Волкової І.І., Грицака Ю.П.

Об'єктом дослідження є сучасний стан розвитку туристичної індустрії, її основні показники та принципи розвитку..

Предметом дослідження виступає рівень розвитку туристичної індустрії в мікрорайонах Карпатського регіону.

Мета даної роботи – оцінити рівень розвитку туристичної індустрії в мікрорайонах Карпатського регіону, проаналізувати особливості та перспективи розвитку туризму в мікрорайонах Карпатського регіону. Враховуючи мету дослідження були поставлені наступні завдання:

- дати характеристику основним поняттям, використаним в роботі таким як: потенціал рекреаційної привабливості регіону, соціально-економічні передумови розвитку туризму, рекреаційно-туристське районування, оцінка рівня розвитку туристичної індустрії.

- визначити метод оцінки рівня розвитку туристичної індустрії;

- охарактеризувати сучасний рівень розвитку туристичної індустрії у Карпатському регіоні;

- проаналізувати потенціал рекреаційної привабливості Карпатського регіону;

- розглянути структуру Карпатського регіону, визначити економічні мікрорайони Карпатського регіону;

- визначити соціально-економічні передумови розвитку туризму в Карпатському регіоні;

- порівняти рівень розвитку туристичної індустрії по мікрорайонах регіону;

- визначити проблем та заходи для їх вирішення.

Методологію даного дослідження складає система взаємодоповнюючих загальнонаукових, часткових та спеціальних методів і засобів наукового дослідження, таких як статистичний, аналітичний, картографічний, порівняльний, метод системного підходу, застосування яких забезпечує достовірність пізнання та вирішення поставлених перед дослідником цілей та завдань.

Практична значущість результатів дослідження може полягати в можливості подальшого більш глибокого вивчення регіону та окремих його районів. Результати роботи також можуть бути використані ВНЗ та спеціальними освітніми організаціями для підготовки фахівців в області туризму, зокрема в таких наукових дисциплінах як "Туристичні ресурси України", "Рекреаційні комплекси", "Регіональний туризм", "Рекреалогія", а також вибіркових дисциплінах на регіональну тематику; туристичними фірмами для практичної діяльності.

Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків; містить 100 сторінок тексту, 13 рисунків, 17 таблиць, 5 додатків. Список джерел включає 50 найменувань літератури, 39 електронних публікацій.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ТА ОЦІНКИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РЕГІОНІ

1.1. Потенціал рекреаційної привабливості регіону

Планування розвитку туризму в регіоні нерозривно пов'язане з його структурою, що має складну ієрархію й, що складається з безлічі підсистем з великою кількістю елементів. Для забезпечення розвитку будь-якої системи потрібні ресурси, що формуються в складі ресурсних потенціалів території.

У широкому розумінні поняття «потенціал» (від лат. *potentia* – сила, міць) означає «засоби, запаси, джерела, що є в наявності й здатні бути мобілізовані, приведені в дію, використані для досягнення певної мети, здійснення плану, рішення якого-небудь завдання; можливості окремої особи, суспільства, держави в певній області». Частина потенціалу, що невикористовується, називається резервом.

Це досить змістовне й разом з тим універсальне визначення, безумовно, може бути прийняте за основу й у туристиці. Необхідно тільки наповнювати його конкретним змістом залежно від:

- об'єкта, потенціал якого характеризується,
- завдання, для рішення якого може бути використаний цей потенціал.

Сферу використання потенціалу або завдання, для рішення якої він буде використовуватися, доцільно позначати через відповідний прикметник (наприклад, рекреаційний потенціал), а об'єкт через відповідне доповнення.

Як правило, потенціали класифікуються за однорідною сукупністю ознак: економічний, соціальний, природний, культурний і т.д. Для досягнення поставленої мети туризм може використовувати наявні потенціали не тільки «свого» регіону, але й інших територій. Залежно від потреб туристів, а також можливості розвитку нових видів туризму останній генерує появу нових потенціалів (наприклад, відкриття турфірм, будівництво готелів різних типів), використовуючи для цього наявні фактори виробництва

(трудові ресурси, фінансові, техніко-технологічні й т.д.). Нові потенціали, зумовлені розвитком туризму, стають потенціалами регіону, що використовуються й по інших напрямках корисної діяльності. З огляду на цю обставину, туристичний потенціал регіону (збірне поняття) – сукупності взаємозалежних і взаємодіючих потенціалів, які використовуються в туристичній діяльності, а також нових, сформованих у процесі цієї діяльності а також використовуючих фактори виробництва території. Це поняття варто відрізнити від поняття «потенціал для розвитку сфери туризму в регіоні», під яким розуміється комплекс взаємодіючих і взаємозалежних потенціалів регіону й зовнішніх стосовно регіону потенціалів, які можуть бути використані для розвитку сфери туризму по території.

Термін «потенціал» близький до поняття «ресурс», однак відрізняється від останнього тим, що:

- завжди має на увазі сукупність граничних характеристик, предметів, явищ, незалежно від методів і форм їхнього використання;
- достатньо чітко пов'язаний з конкретним завданням, на рішення якого спрямований, з конкретним користувачем (так, водні ресурси території можуть бути використані й туристами, і промисловістю, і сільським господарством; якщо ж ми говоримо про рекреаційно-туристський потенціал регіону й оцінюємо при цьому його водний компонент, то маємо на увазі саме ті властивості водойми, які істотні для їхнього використання клієнтами);
- опис потенціалу якого-небудь об'єкта, як правило, припускає оцінку цього об'єкта з іншим, що також володіє якимсь потенціалом.

Таким чином, визначення «туристичний потенціал» ширше визначення «туристичний ресурс», у деякому змісті це поняття збірне. Під цим мають на увазі сукупність природних, природно-антропогенних й антропогенних ресурсів регіону, які використовуються або можуть бути використані в індустрії туризму з урахуванням тенденцій їхнього розвитку для задоволення мінливих потреб клієнтів.

Словосполучення, у яких “потенціал” використовується як терміноутворююче слово (“рекреаційний потенціал”, “різниця туристичних потенціалів” й ін.), стали досить часто вживатися й у популярній, і в спеціальній туристичній літературі. Однак з'ясувати конкретний зміст, яким різні автори навантажують термін “потенціал”, нерідко виявляється досить складно, оскільки широковідомих, загальноприйнятих професійних трактувань цього терміна стосовно до туристики не існує й використовують його найчастіше як термін загальноповживаний, очевидний. Разом з тим зміст цього терміну далеко не елементарний й у туристиці повинен бути обмежений більш-менш виразними рамками [89].

Для туристичного бізнесу одним з важливих факторів успіху є вдале розташування підприємства. Гарний краєвид або невелика відстань до пляжів, транспортних шляхів, наявність поблизу розважальних закладів, історико-культурних пам'яток та інших цікавих для туриста об'єктів сприяють збільшенню кількості замовлень. Туристичний бізнес зазвичай працює в умовах сезонності. Готелі, ресторани, розважальні комплекси, гірськолижні підйомники, музеї тощо заповнені впродовж кількох місяців, а решту року мають незначну кількість замовлень. Якщо доходи, які отримує туристичне підприємство впродовж сезону є достатньо високими, це дозволяє покривати витрати впродовж всього року.

Щоб оцінити перспективність території для ведення туристичного бізнесу, потрібно проаналізувати багато показників: визначити кількість і обсяг рекреаційних ресурсів, знайти об'єкти та види відпочинку, які зацікавлять туриста, визначити наявну та необхідну інфраструктуру. Потенціал рекреаційної привабливості є індикатором того, наскільки цікавою є територія для туристів. При розв'язанні такої задачі, потрібно враховувати, що на рішення, які приймають люди, часто впливають не тільки кількісні фактори (наприклад, ціна, тривалість відпустки тощо), а й суб'єктивні, якісні характеристики типу «подобасться/не подобасться/байдуже», «смачно/не смачно», коли людина робить вибір [46]. Тому, щоб отримати адекватні

результати в розрахунках потенціалу рекреаційної привабливості території, необхідно використати такий метод моделювання, який дозволить оперувати неповними та якісними параметрами. Нечітка логіка та нечітке моделювання зараз досить успішно застосовується, зокрема, для розв'язання економічних задач [47, с.277]. Процеси в деяких з цих задач раніше практично неможливо було описати або змодельовати, а створені моделі не давали повної картини ситуації, оскільки не враховували якісних факторів [21].

Виявлення й оцінку потенціалу рекреаційно-туристичної привабливості якої-небудь території має сенс проводити як оцінку порівняльну:

- оцінюючи фіксований набір компонентів потенціалу,
- використовуючи для розрахунку підсумкової оцінки якісні шкали в їхній бальній формі,
- втягуючи в порівняльну оцінку необхідне число об'єктів оцінки,
- чітко позначаючи територіальні рамки порівняння [89].

Науковець Кифяк В.Ф запропонував наступний метод для виявлення потенціалу рекреаційної привабливості: потенціал рекреаційної привабливості території $A(t)$, де t – час, залежить від доступних видів відпочинку, а також наявної туристичної інфраструктури. Потенціал рекреаційної привабливості території вимірюється від 0 до 5 за такою шкалою:

$A(t) < 1$ – дуже низький;

$1 < A(t) < 2$ – низький;

$2 < A(t) < 3$ – середній;

$3 < A(t) < 4$ – високий;

$A(t) > 4$ – дуже високий.

Оцінка потенціалу рекреаційної привабливості території здійснюється за формулою:

$$A(t) = f(H, F, E, T, P(t)), \quad (1) \quad [24]$$

де H – рівень забезпечення території засобами розміщення; F – відображає рівень забезпечення території закладами громадського

харчування; E – забезпеченість території спортивними та розважальними закладами; T – рівень транспортної інфраструктури; $P(t)$ – сезонна атрактивність даної території. Розрахунок потенціалу рекреаційної привабливості території виконується з допомогою ієрархічної системи нечіткого виводу [44, с. 101].

Для обчислення $A(t)$ використовується система нечіткого виводу, яка містить 5 вхідних лінгвістичних змінних та 1 результуючу. Опис нечітких лінгвістичних змінних виконується за допомогою трикутних функцій приналежності [27, с. 389]. Система нечіткого виводу містить 243 продукційних правила та використовує алгоритм Сугено [16, с. 158]

Рівень забезпечення території засобами розміщення H залежить від кількості місць для тимчасового проживання в готелях, а також від наявних місць у санаторно-курортних та оздоровчих закладах. Рівень забезпечення території засобами розміщення може бути оцінений як низький, середній та високий. Забезпеченість території готельними місцями вважається низькою, якщо на 1000 жителів є 2 місця; середньою – 5 місць; високою – 10 і більше місць. Так само визначається рівень забезпечення території місцями у санаторіях та оздоровчих закладах. Для оцінки рівня забезпечення території засобами розміщення використано систему нечіткого виводу з двома вхідними змінними та 1 результуючою. Система містить 9 правил продукції.

Забезпечення території закладами громадського харчування F оцінюється як низьке, достатнє та високе. Цей показник залежить від:

- кількості місць у ресторанах та інших закладах харчування з обслуговуванням офіціантами;
- кількості місць у закладах громадського харчування з самообслуговуванням.

Забезпечення території місцями у ресторанах та закладах харчування з самообслуговуванням вважається високим, якщо на 1000 жителів є 120 і більше місць. Середній рівень – 90 місць на 1000 жителів, низький – 40 і менше місць. Для визначення забезпеченості території закладами харчування

використано систему нечіткого виводу на основі алгоритму Сугено, яка містить 9 правил продукції.

Забезпеченість території спортивними та розважальними закладами E також оцінюється з допомогою системи нечіткого виводу, яка містить дві вхідних лінгвістичних змінних:

- кількість спортивних об'єктів на 1000 мешканців;
- кількість розважальних закладів (дискотеки, кінотеатри тощо) на 1000 мешканців.

Рівень транспортної інфраструктури T залежить від забезпечення території засобами наземного та повітряного сполучення. Забезпечення території наземними транспортними засобами є низьким, якщо турист може дістатись до точки призначення лише власним транспортом; середнім – коли діють автобусні маршрути; високим – якщо є регулярне автомобільне та залізничне сполучення. Територія вважається забезпеченою повітряним транспортом, якщо вона включена в міжнародні та внутрішньодержавні маршрути авіарейсів. Забезпечення повітряним транспортом є середнім, коли місцевий аеропорт приймає лише літаки регіональних рейсів. Відсутність авіарейсів означає низький рівень забезпечення території повітряним транспортом.

Для оцінки території за параметрами E та T створено відповідні системи нечіткого виводу на основі алгоритму Сугено.

Сезонна рекреаційна привабливість території $P(t)$, де t – час, визначається видами відпочинку та рекреації, які можна організувати та здійснювати на даній території [8, с. 151-160]. Відпочинок та рекреація, в свою чергу, залежать від кліматичних, географічних, історико-культурних умов та діяльності людини. Рекреаційна привабливість території обчислюється на основі показників привабливості певних видів відпочинку. Для територій Карпатського регіону актуальні види відпочинку та рекреації можна об'єднати в чотири групи:

P_1 – відпочинок в літній період на воді;

p_2 – зимовий відпочинок;

p_3 – відпочинок на природі весною-восени;

p_4 – екскурсії та огляд історико-культурних пам'яток. Відповідно, сезонна привабливість території визначається як:

$$P(t) = \sum_{i=1} p_i(t) \cdot \omega_i(t), \quad (2) \quad [24]$$

де $\omega_i(t)$ – нормовані значення параметрів групових показників атрактивності.

Для визначення показників привабливості окремих видів відпочинку $p_1, \dots, p_4$ створено системи нечіткого виводу, кожна з яких має від трьох до п'яти вхідних параметрів.

Загалом, комплексний сезонний показник привабливості території для відпочиваючих та туристів залежить від 17 вхідних параметрів, які представлено у вигляді нечітких лінгвістичних змінних:

x_1 – плавання;

x_2 – сплав на рафтах, байдарках та ін.;

x_3 – риболовля;

x_4 – катання на човнах, катамаранах тощо;

x_5 – тип водойми;

$x_6 = x_{12}$ – якість під'їзних шляхів;

x_7 – підготовленість території для відпочинку;

x_8 – висота схилу;

x_9 – довжина схилу;

x_{10} – експозиція схилу;

x_{11} – крутизна схилу;

x_{13} – проведення пікніків;

x_{14} – збір ягід, грибів та іншого;

x_{15} – інші розваги на природі (наприклад, катання на конях, велосипедах тощо);

x_{16} – географічних координат історико-культурних пам'яток та цікавих для туристів місць Чернівецької області;

x_{17} – рейтингових оцінок значимості вищевказаних об'єктів, що визначаються експертами.

$$\omega_i(t) = \frac{\omega_i^*(t)}{\sum_{i=1}^n \omega_i^*(t)}, \quad (3) \quad [24]$$

Нормоване значення параметра $\omega_i(1)$ розраховується за формулою:

де n – це загальна кількість параметрів даного показника привабливості,

а ω_i визначається як:

$$\omega_i(t)^* = C_i \cdot H_i(t), \quad (4) \quad [24]$$

де C_i – відсоток людей, що бажають i -того виду відпочинку, джерелом даних є результати маркетингових досліджень туристичних посередників; $H_i(t)$ – сезонна можливість здійснення відпочинку, визначається експертами.

1.2. Соціально-економічні передуми розвитку туризму

На сьогодні туризм – це одна з найпривабливіших і найперспективніших галузей економіки. У світі велика увага приділяється розвитку туризму. І це не випадково, тому що ця галузь дуже високо дохідна й швидкоокупна. За валютними надходженнями туризм у світі посідає третє місце.

Дослідники в області туризму Хунцикер і Кранф в 1924 році дали наступне визначення туризму: «Туризм є сукупністю умов і відносин економічних, соціальних, культурних, що відбуваються у зв'язку з переміщенням людей з місця постійного проживання, якщо це переміщення не викликане причинами, пов'язаними з пошуками постійного або тимчасового заробітку». Таке визначення є загальноприйнятим й у цей час.

Відповідно до рішення М. Фігоролли, із цього визначення випливає наступне, що більш тісно пов'язане з економікою. «Туризм – це діяльність, що припускає переміщення осіб, пов'язане з витратою доходів, метою якого є використання пропозиції послуг з відпочинку й розвагам підприємств, у які вкладені певні кошти для одержання прибутку» [44, с. 15].

Індустрія туризму, як сфера господарської діяльності, є досить складною системою, ступінь розвитку якої залежить від ступеня розвитку економіки країни в цілому, тому що відповідно до економічної теорії жодна система не функціонує у вакуумі, а перебуває в сильно диференційованому економічному середовищі. До економічного середовища, що складає істотний вплив на розвиток туризму як системи, відносять наступні складові:

1) Географічне положення й внутрішньополітичне положення:

- фізико-географічне положення регіону;
- положення регіону щодо вогнищ культури, релігій, цивілізацій;
- наявність міжнародних транспортних розв'язок;
- участь регіону у військово-політичних й економічних блоках;
- положення регіону щодо вогнищ війни й конфліктів, держав з нестабільною економічною ситуацією;
- внутрішньополітична ситуація в регіоні.

2) Рівень соціально-економічного розвитку:

- соціально-економічний тип регіону
- розмір ВВП на душу населення;
- темпи економічного росту;
- коефіцієнт фертильності;
- середній розмір родини та її річний дохід;
- структура споживчих витрат;
- розподіл населення за рівнем освіти.

3) Стан соціальної інфраструктури:

- рівень розвитку транспорту й зв'язку в регіоні;
- дорожньої мережі;
- охорони здоров'я й освіти;
- торгівлі;
- готельного господарства й громадського харчування;
- етнопсихічний портрет населення;
- стан громадського порядку;

- умови й порядок відвідування країни іноземцями.

Розвиток туризму в різних регіонах/країнах з різними умовами соціально-економічного розвитку знаходиться на різному рівні. Найбільший розвиток туризм одержав у західноєвропейських країнах. На частку цього регіону доводиться понад 70% світового туристичного ринку прибутків. Близько 60% надходжень від туризму. Приблизно 20% туристичних прибутків доводиться на Америку, менш 10% на Азію, Африку й Австралію.

На розвиток туризму, як і будь-якого іншого економічного виду діяльності, впливає цілий ряд факторів. Досвід систематизації даних факторів, запропонований В.С. Преображенським, В.И. Азаром, И.В. Зоріним дозволяє поділити їх на дві групи:

- фактори, що генерують суспільні потреби в туризмі;
- фактори, що реалізують рекреаційні потреби в туризмі
- Класифікація соціально-економічних факторів, що впливають на розвиток туризму [13, с. 34].

Таблиця 1.1

Групи факторів, що впливають на розвиток туризму

Фактори	
Генеруючі	Реалізуючі
1. Розвиток суспільного виробництва	1. Ріст матеріального й культурно-освітнього рівня
2. Трудова діяльність	2. Ріст фонду вільного часу
3. Потреба у відновленні працездатності й здоров'я	3. Розвиток транспорту й комунікацій
4. Урбанізація	4. Розширення сфери обслуговування

Джерело: [13, с. 34].

Аналізуючи соціально-економічні передумови розвитку туризму, варто зупинитися й на факторах, що гальмують його ріст. Зокрема, у доповідях на Всесвітній конференції відзначалося, що циклічні й структурні кризи, інфляція, ріст безробіття, порушення умов товарообміну, а також відсутність

планування використання природних і трудових ресурсів є факторами, які негативно впливають на ріст міжнародного туристичного обміну.

У результаті досліджень міжнародні експерти з туризму прийшли до висновку, що туризм менше ніж інші галузі економіки, відчуває на собі вплив економічної кризи, що може протягом певного часу лише частково сповільнити його розвиток [41, с. 98]

1.3. Аналіз основних схем рекреаційно-туристичного районування

Районування (рос. районирование, англ. zoning, regionalization, нім. Rayonierung f, Einteilung f) – (від фр. rayon) – розділення територій за певними ознаками – фізико-географічними, геологічними, металогенічними (мінерагенічними), сейсмічними тощо. Це процес і результат розчленовування території на райони або виявлення, виділення і розмежування ареалів в будь-якому середовищі. Районуванню завжди супроводить конкретна мета – від зручності дослідження і відображення феноменів, що вивчаються, до розв’язання прикладних задач адміністративно-територіального розподілу, управління, дії на економіку при директивному або індикативному плануванні, проведення регіональної політики, тощо [61].

Районування – одна з базисних категорій географії та її конструктивних відгалужень – рекреаційної географії, рекреалогії, географії туризму. Логічним стосовно території України будемо вважати таку ієрархічну послідовність блоків: районування як предмет географічного дослідження (визначення поняття та моделювання) => економіко- та суспільно-географічне районування => рекреаційно-географічне районування => рекреаційне районування України -> групування регіонів України на основі застосування комп’ютерних технологій (кластерний аналіз, аналіз моделей полів потенціалу) => групування регіонів України за ресурсно-рекреаційним рейтингом => рейтингове ресурсно-рекреаційне районування України.

За [35] термін «районування» передає три групи взаємопов'язаних понять:

1. Сукупність дій по виявленню територіальної диференціації та інтеграції географічної оболонки або її ділянки, а також природних соціально-економічних процесів взаємодії суспільства і природи (Районування – процес за Б.Б. Родоманом).

2. Результат відображення диференціації та інтеграції географічної оболонки або наведених вище (п.1) процесів: карта, схема районування (районування – стан за Б.Б. Родоманом). Районування при цьому розглядається як «особливий рід наукової систематики таких предметів та явищ, які утворюють закономірні територіальні сполучення і властивості яких залежать від їх географічного положення» [22].

3. Діяльність по приведенню відомих дослідникам або тих, що є у розпорядженні проектувальників, засобів і методів раціонального використання природних ресурсів та охорони природи у відповідності з виявленими закономірностями та особливостями диференціації та інтеграції ділянки географічної оболонки: районування заходів, районування сортів культурних рослин тощо.

Виявлення територій, які різняться за механізмом взаємодії суспільства і природи, взаємозв'язку між компонентами природи, нанесення на карту меж ландшафтів, виявлення груп ландшафтів за стійкістю, за інтенсивністю взаємодії, за масштабом змін, за типом і масштабом наслідків – все це складає основу чітко приуроченої до конкретних особливостей території (регіонально диференційованої) системи заходів раціонального використання та охорони природних ресурсів і довкілля.

Існує ряд підходів до систематизації результатів і процесів районування. Найчастіше основу такої систематизації складають оцінки повноти відображення властивостей природи, відношення до практичних завдань, відношення до операцій просторового синтезу та аналізу, ступеня

систематизації матеріалу. Зазначимо, що питання систематизації є предметом дискусій.

За повнотою відображення властивостей природи розрізняють: інтегральне районування систем взаємодії суспільства та природи, комплексне фізико-географічне (ландшафтне) районування і галузеве фізико-географічне районування: кліматичне, геоморфологічне, гідрологічне, ґрунтів, геоботанічне тощо.

За відношенням до практичних завдань розрізняють: загальнонаукове та прикладне (соціально-функціонально спрямоване) районування. Прибічники однієї з точок зору вважають, що це лише два послідовних етапи роботи: будь-яке прикладне районування будується виключно на основі загальнонаукового. Прибічники іншої точки зору стверджують, що універсального районування бути не може, будь-яке районування повинно проводитися для певної мети – цілеспрямовано. Висловлюється думка про те, що для рішення прикладних завдань при обмежених засобах і часі можна використовувати загальнонаукове районування, а при поглиблених роботах необхідно спиратися на цілеспрямоване районування. Особливе місце в завданнях охорони природи складає районування форм та інтенсивності антропогенного впливу на ландшафти, районування змін, що відбулися, відбуваються або можуть відбутися у ландшафтах, районування наслідків змін у ландшафтах для виробничої та невиробничої діяльності, а також для стану здоров'я населення.

За відношенням до операцій просторового синтезу і аналізу розрізняють: по-перше, дедуктивне районування, «районування зверху», яке націлене на виявлення закономірностей територіальної диференціації географічної оболонки та спирається на поділ території за допомогою набору галузевих, компонентних карт; і, по-друге, індуктивне «районування знизу», «впорядкування», яке спирається на закономірності просторової інтеграції та є результатом об'єднання виділених на великомасштабних картах (отриманих у ході ландшафтної зйомки) і схемах районування одиниць. Питання про

правомірність використання того або іншого способу, їх сполучення вирішуватиметься у кожному випадку окремо. Найкращі результати можна отримати при сполученні обох способів, оскільки результат дії щодо районування повинен відображати реальну єдність процесів територіальної диференціації та інтеграції явищ у географічній оболонці.

За ступенем систематизації матеріалу виділяють районування індивідуальне, при якому кожний виділ на місцевості вважається неповторним (має власну географічну назву, свій номер у поконтурній відомості), і типологічне, коли виділи групуються на карті, систематизуються за тими або іншими властивостями, що відображаються у легенді. Очевидно, що типологічне районування може бути проведено лише на основі індивідуального.

В останні роки велика увага приділялася питанням формалізації процедур районування та застосуванню в них математичних методів.

Будь-яке рекреаційно-географічне районування має враховувати схеми економічного, соціально-економічного, фізико-географічного, ландшафтно-екологічного районування. Не намагаючись надати перевагу жодному з них, зазначимо, що сітка соціально-економічного районування традиційно складається з адміністративно-територіальних комірок (областей, автономій), а схеми природних районувань ґрунтуються на прояві природних компонентів і незавжди «звертають увагу» на адміністративно-територіальний поділ. У даній роботі при обґрунтуванні тих чи інших варіантів ресурсно-рекреаційного районування адміністративно-територіальні кордони не деформуються. Зважаючи на це, нагадаємо про основні проекти та схеми економічного і соціально-економічного районування території України. За період із 1990 по 1998 рр. варіанти схеми економічного і соціально-економічного районування України опублікували О.М. Маринич (1990 р.), В.А. Поповкін, А.П. Калитенко (1993 р.), Ф.Д. Заставний (1994 р.), В.А. Поповкін, А.П. Калитенко, В.О. Розинка, М.Р. Сиротич (1994 р.), М.М. Паламарчук (1994 р.), О.І. Шаблій (1994 р.), М.Д.

Пістун (1996 р.), В.М. Гурєєв (1996 р.), С.І. Дорогунцов, А.М. Федорищева (1996 р.), П.О. Масляк, П.Г. Шищенко (1996 р.), В.К. Симоненко (1996 р.), М.М. Паламарчук, О.М. Паламарчук (1998 р.).

За [10] економічне районування – науково обґрунтований поділ країни або великого регіону на економічні райони, що історично склалися або формуються у процесі розвитку продуктивних сил і об'єктивно відбивають територіальний поділ праці; економічний район – територіально цілісна частина національної економіки, яка має виробничу спеціалізацію і через суспільний поділ праці (загальний і географічний) пов'язана з іншими частинами в єдиному економічному комплексі країни.

Враховуючи те, що наукова категорія «районування» є однією з базисних у суспільно-економічній, фізичній географії (однією з гілок яких є рекреаційна географія і географія туризму), діалектичною і такою, що відповідає на певне соціальне замовлення, доцільним є як постійне звернення до вже існуючих схем районування, так і розвиток, уточнення, перегляд останніх. Зазначимо, що рекреаційне (рекреаційно-географічне) районування – поділ території на певні таксономічні одиниці, які відрізняються спеціалізацією рекреаційного обслуговування, структурою рекреаційних ресурсів і напрямками їх освоєння та охорони. Рекреаційне районування є комплексним. Соціальний аспект його полягає у тому, що воно проводиться з метою забезпечення оптимального функціонування територіальної рекреаційної системи (ТРС) і виконання її цільової функції; економічний – у координації розвитку рекреаційного обслуговування з іншими господарськими системами; географічний – у виявленні особливостей територіального поділу праці у сфері рекреації і туризму, прогнозуванні перспективних функцій районів, напрямів, тенденцій та закономірностей рекреаційного освоєння; екологічний – у створенні передумови щодо раціонального використання чи консервації рекреаційних ресурсів. Рекреаційне районування базується на таких основних принципах: генетичному (райони виділяють на основі історичного аналізу територіальної

організації рекреаційного господарства і прогнозу його розвитку); соціально-економічному (має за мету максимальне задоволення рекреаційних потреб суспільства, раціональне використання рекреаційних ресурсів, підвищення ефективності територіального поділу праці та інтеграції рекреаційних функцій, зниження витрат суспільної та індивідуальної праці на виробництві рекреаційно-туристичних послуг); єдності рекреаційного районування з економічним і адміністративно-територіальним поділом. Таксономічні одиниці рекреаційного районування відбивають особливості територіальної структури рекреаційного господарства. Основними ознаками виділення рекреаційних таксонів є: характер рекреаційної спеціалізації і ступінь її розвитку; рівень рекреаційної освоєності території; схожість проблем перспективного розвитку окремих частин території з позицій рекреації; рекреаційні ресурси та їхні територіальні комбінації; рекреаційні території та їхнє значення у загальній структурі землекористування; потужність, територіальне поширення, структура і динаміка рекреаційних потоків; виробничі та економічні зв'язки рекреаційних підприємств з іншими галузями; наявність рекреаційного вузла (ядра).

1.4. Оцінка рівня розвитку туристичної індустрії

Комерційна спрямованість туристичних підприємств призводить до появи туристичного й сервісного бізнесу, а також до створення спеціалізованої галузі по виробництву сувенірів і товарів туристичного призначення. Ця обставина дозволяє виділити туризм і сервіс у самостійний комплекс туристично-сервісних підприємств, сукупність яких являє собою туристичну індустрію.

Існує безліч визначень індустрії туризму. Одне з перших і найбільш вдалих надано Конференцією ООН по торгівлі й розвитку в 1971 році. Згідно з ним туристична індустрія – це сукупність виробничих і невиробничих видів діяльності, спрямованих на створення товарів і послуг для подорожуючих

осіб. Російські фахівці в області туризму М.Є. Немоляєва і Л.Ф. Ходорков вважають, що сучасна індустрія туризму – це група виробництв, що забезпечують задоволення потреб при тимчасовому переміщенні людей з будь-якою метою, крім занять професійною діяльністю, оплачуваної у відвідуваній країні.

На Уругвайському раунді ГАТТ було розроблене визначення туризму, яке містить у собі наступні види діяльності й послуги: діяльність туристичних організацій – туроператорів і турагентів; більшість послуг пасажирського транспорту, включаючи оренду автомобілів і використання транспорту для екскурсій; засоби розміщення й харчування; рекреаційні, культурні, спортивні й інші розважальні послуги; додаткові (допоміжні) послуги, наприклад послуги гідів, організацію конгресів, страхування, пов'язані з туризмом фінансові послуги (кредитні картки, туристичні чеки) і допоміжні служби, медичне обслуговування, торгівлю товарами туристського призначення й для використання туристами (безмитна торгівля, магазини в туристичних центрах) [25, с. 27].

Туристична індустрія характеризується наявністю суб'єктів (організатори й продавці туристичного продукту) та їх контрагентів (виробники туристичних послуг). Сучасна система туризму організаційно включає наступні господарюючі суб'єкти:

- фірми-виробники туристичних послуг (лікарні, санаторії, здравниці, бази відпочинку, ділові консультації та ін.);
- фірми-туроператори, що розробляють й реалізують туристичний продукт переважно на оптовій основі;
- фірми-турагенти, що виступають у якості продавців туристичного продукту, сформованого туроператорами;
- спеціалізовані фірми, що надають послуги з розміщення (пансіонати, будинку відпочинку, мотелі, готелі, кемпінги та ін.);
- спеціалізовані підприємств харчування (ресторани, бари, кафе, їдальні й ін.);

- спеціалізовані транспортні підприємства (авіаційні підприємства, автопідприємства, залізничні відомства, підприємства морського й річкового транспорту і т.д.);
- підприємства торгівлі й торговельні фірми, що спеціалізуються на товарах для туристів;
- підприємства сфери дозвілля в туризмі (кіноконцертні зали, зали ігрових автоматів та ін.);
- рекламно-інформаційні туристичні установи (рекламні агентства й бюро, інформаційно-туристичні центри і т.д.);
- державні підприємства (національні, регіональні, муніципальні підприємства унітарного або акціонерного характеру, що займаються туризмом на комерційній основі).

Після прийняття Статистичною комісією в 1993 році Рекомендацій зі статистики туризму, опублікованих Оттавською конференцією, ЮНВТО та ОЭСР була розроблена концептуальна основа складання допоміжного рахунку туризму, згідно з яким виділяють наступний перелік типових для туризму видів діяльності:

- Готелі й аналогічні заклади;
- Ресторани й аналогічні заклади;
- Послуги залізничного пасажирського транспорту;
- Послуги дорожнього пасажирського транспорту;
- Послуги водного пасажирського транспорту;
- Послуги повітряного пасажирського транспорту;
- Допоміжні послуги в галузі транспорту;
- Здача в оренду транспортного устаткування;
- Туристичні агентства й аналогічні заклади;
- Послуги в області культури;
- Спортивні та інші рекреаційні послуги.

Таким чином, туристична індустрія являє собою сукупність засобів розміщення, транспортних засобів, об'єктів громадського харчування,

розважального, пізнавального, ділового, оздоровчого, спортивного й іншого призначення, організацій, що здійснюють екскурсійні послуги й послуги гідів-перекладачів. Туристська індустрія володіє солідною матеріально-технічною базою, забезпечує зайнятість великої кількості людей і взаємодіє майже з усіма галузями народногосподарського комплексу.

Продукція туристичної індустрії – це туристичні товари й послуги, які виробляються для задоволення потреб туриста, що виникають у процесі туристичної поїздки й необхідних для забезпечення цієї поїздки. Характерною рисою індустрії туризму є те, що вона поєднує в собі підприємства, що роблять як матеріальні (товари), так і нематеріальні продукти (послуги). Цим пояснюється особливість і складність економіки індустрії туризму. Тобто продукція туристкою індустрією складається з матеріальних й нематеріальних товарів, але основою її, безумовно, є нематеріальна складова – послуга [9, с. 95].

Можна привести наступну класифікацію підприємств, що виробляють продукти й послуги для туристів:

- первинні – призначені безпосередньо для обслуговування туристів (санаторії, пансіонати, турбази й т.п.). В умовах замкнутого туристичного й курортного центру майже всі підприємства, що перебувають на даній території, належать до цієї категорії;

- вторинні – призначені для обслуговування переважно туристів, хоча їх послугами можуть користуватися й місцеві жителі (підприємства громадського харчування, культурні заклади й т.п.);

- третинні – як правило, призначені для обслуговування місцевих жителів, але їх послугами також можуть користуватися для задоволення своїх потреб і туристи (суспільний транспорт, пошта й т.п.).

Якщо туристичну індустрію розглядати в більш широкому плані, то це – самостійний народногосподарський комплекс, тому що крім перерахованих вище суб'єктів, які безпосередньо пов'язані з туризмом, у неї входять і різні спеціалізовані підприємства, що не мають яскраво вираженого туристичного

характеру. До таких галузей належать пасажирський транспорт з його розгалуженою мережею технічних служб, транспортне машинобудування й автомобілебудування, паливна промисловість, капітальне й дорожнє будівництво, виробництво сувенірів, харчова промисловість, багато галузей сільського господарства і т.д., а також сфера послуг, якими користується турист. З економічної точки зору туристична індустрія – це виробничо-майновий комплекс, що поєднує матеріально-технічну базу, сировину й робочу силу.

Туристична індустрія взаємодіє з усіма галузями економічного комплексу. Вона спирається на матеріально-технічну базу, яка є основою розвитку організованого туризму.

До матеріально-технічної бази туризму належать: туристичні фірми, готелі, туристичні бази, підприємства харчування й торгівлі, автотранспортні підприємства, пункти прокату туристичного спорядження й реманенту, бюро реалізації туристичних путівок, контрольно-рятувальні служби (пости), туристські клуби, станції й т.п.

В основу класифікації об'єктів матеріально-технічної бази туризму покладено три основні ознаки:

- види наданих послуг;
- економічні елементи;
- види власності господарюючих суб'єктів (рис. 1.1).

В цілому туристична індустрія спирається на базу природних ресурсів. Така база повинна бути привабливою (атрактивною) для відпочиваючих, переважно володіти недоторканою природою. Природні території повинні бути відповідних розмірів для запобігання перенаповнення туристами, бути захищені від різних ризиків, таких як забруднення, отруєння рослинами, наявність небезпечних тварин, комах. Розвиток туризму повинний відбуватися в місцевостях, вільних від стихійних лих.

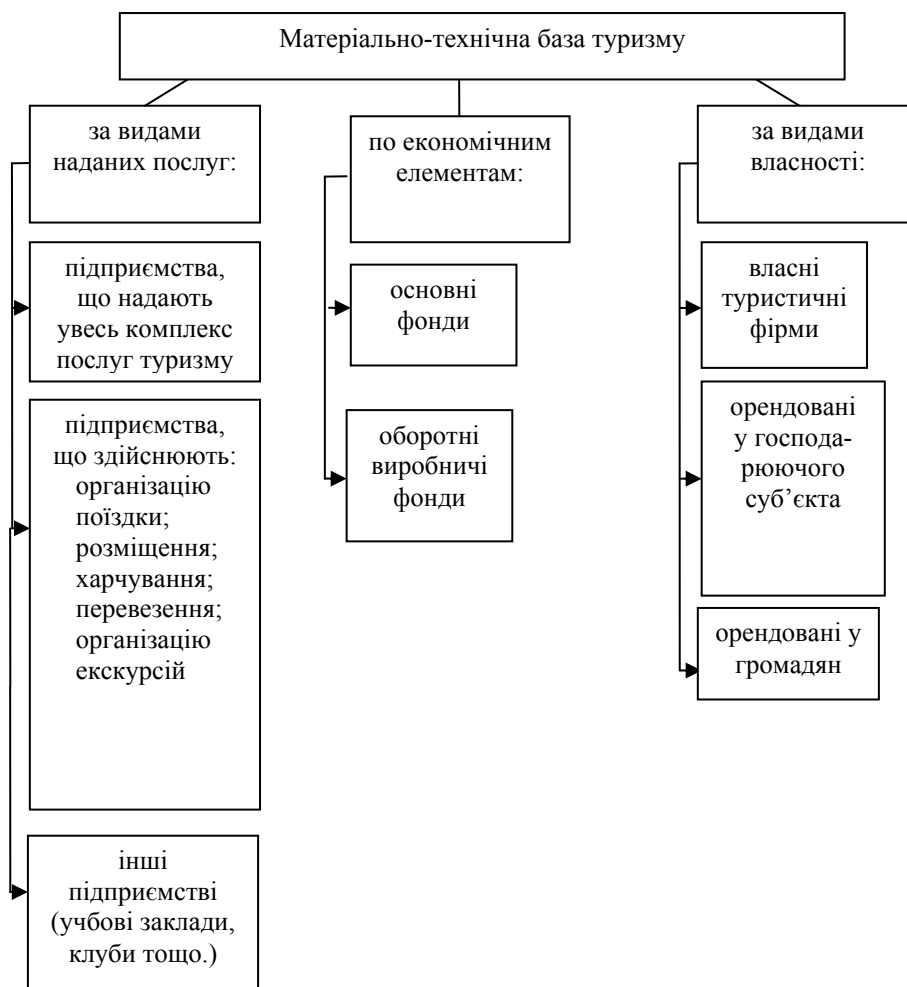

Рис. 1.1. Класифікація об'єктів матеріально-технічної бази туризму [9]

Перспективним фактором розвитку економіки регіону є сфера туристичних послуг, під якою розуміється не тільки суто туристична діяльність, але й увесь пов'язаний з нею комплекс галузей і видів праці. Туризм, з одного боку, розвивається на основі збільшення вільного часу, підвищення якості життя населення, росту сфери послуг у цілому, а з іншого боку – є потужним каталізатором розвитку регіонального комплексу. Розвиток сфери туризму стимулює розвиток регіональної інфраструктури, сполучених галузей, сприяє росту рівня життя населення регіонів, створенню робочих місць, збільшує доходи в економіці й бюджеті регіону, сприяє збереженню природної й культурної спадщини. Наявність багатого культурного й природного потенціалу дозволяє регіонам завойовувати серйозні позиції на світовому туристичному ринку при обов'язковій умові – проведенні активної регіональної політики в області розвитку туризму.

Керування сферою туристичних послуг припускає науково обґрунтовану соціально-економічну оцінку розвитку туризму, а також оцінку його впливу на економічний розвиток регіону. Для оцінки економічного ефекту туризму у світовій практиці застосовується ряд методів і методик, від методу експертних оцінок до комплексних математичних моделей. Ці дослідження суттєво різняться між собою як по якості, так й по точності. Крім того, їх практичне застосування дуже ускладнене недоліком достовірних статистичних даних і значним числом необхідних показників.

Комплексна оцінка соціально-економічного розвитку й керування сферою туристичних послуг у регіоні – актуальний, але малодосліджений напрямок сучасної наукової діяльності.

Існуюча в цей час в Україні сукупність статистичних даних в області туризму й підходи до виміру кінцевих результатів туристичної діяльності не дозволяють досить точно оцінити величину туристичного продукту. Особливо гостро ця проблема стоїть на регіональному рівні.

На сьогоднішній день деякі вчені займаються проблемами оцінки рівня розвитку туризму в країні або регіоні. Однак вже створені методики дозволяють тією чи іншою мірою оцінити розвиток туристської галузі в регіоні або в країні в цілому. Розроблені методики мають між собою істотні відмінності. Одні з них відрізняють тільки економічні показники, не враховуючи законодавчу базу туризму, людські й туристичні ресурси, інші оцінюють тільки природно-ресурсний потенціал території. Виходячи з оцінки рівня розвитку туризму в країні або регіоні, визначається конкурентоспроможність туристичної галузі.

В. О. Квартальнов для оцінки рівня розвитку туризму в країні або регіоні виділяє наступні показники:

- обсяг туристичного потоку;
- середню величину туристичних витрат у добу;
- стан і розвиток матеріально-технічної бази;
- показники фінансово-економічної діяльності туристської фірми;

– показники розвитку міжнародного туризму.

Оцінку рівня розвитку туристичної індустрії в регіоні буде проведено за такими етапами:

1) Розрахунок простих показників рівня розвитку туристичної індустрії

Забезпеченість населення, площі або території послугою. Цей показник може розраховуватися на 1, 1000, 10 000 жителів:

$$OI = \frac{F_i^m}{N_i} \quad (5) \quad [45, \text{с. 133}]$$

де I – територіальна одиниця, для якої визначається рівень обслуговування; i – галузь (вид) обслуговування; F^m – потужність або об'єм послуг; N – чисельність населення [45, с. 133].

2) Для порівняння регіонів за рівнем розвитку туристичної індустрії в цілому розраховується інтегральний показник I . Він може визначатися на основі використання простих показників. Для кожної галузі розраховуються прості індекси шляхом ділення показників забезпеченості на базисні показники відповідних галузей. Отримані безрозмірні величини підсумовуються:

$$I = \sum_{i=1}^m \frac{OI_i}{\overline{OI}_m} \quad (6) \quad [45, \text{с. 135}]$$

Де OI_i – забезпеченість населення певною послугою;

$\overline{OI}_m$

– базисний рівень обслуговування населення [45, с. 135]

Абсолютні величини показника залежать від кількості складових. Інтегральний рівень може визначатися в долях одиниці або у відсотках. Якщо I більше одиниці або 100%, то комплекс галузей в цілому перевершує обраний базис, якщо менше, то не дотягує до нього.

В якості базисних показників можна використовувати наступні:

1) нормативні, 2) середні, 3) еталонні.

Використання галузевих нормативів показує, в яку сторону і наскільки розвиток індустрії в цьому регіоні відхиляється від передбаченого нормативного рівня. Індекси, розраховані на основі середніх величин, показують положення регіону на загальному фоні. При використанні еталонних значень індекси свідчать про те обране дане місто, регіон, район «не дотягує» до еталону [45, с. 136].

Для дослідження стану розвитку туристської індустрії в регіоні були обрані наступні показники, які враховуються статистикою на регіональному рівні: розмір туристичних потоків, тобто кількість іноземних туристів, внутрішніх туристів, туристів-громадян України, що виїжджали за кордон та кількість екскурсантів.

Ці показники відображаються у регіональній статистиці в розділі «Туризм» і є найбільш впливовими на розвиток туристської індустрії в регіонах України. Окрім суто туристських показників потрібно враховувати інші економічні показники, які в значній мірі впливають на розвиток туризму в регіоні.

Тобто оцінка рівня розвитку туристичної індустрії в регіоні буде проведено за допомогою оцінки показників туристичної діяльності по мікрорайонах, тобто розрахунок простих показників – забезпеченість населення послугою, та подальший розрахунок інтегрального показника за відносними показниками по мікрорайонах.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО РІВНЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ У КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ

1.1. Потенціал рекреаційної привабливості Карпатського регіону

Одним із стратегічних напрямків розвитку Карпатського регіону є пріоритетне освоєння його рекреаційного потенціалу. Для підтвердження обґрунтованості цього вибору можна навести такі основні аргументи.

1. Наявність природно-ресурсної бази.
2. Вигідне географічне положення.
3. Фактор територіального поділу праці.
4. Наслідки Чорнобильської аварії.
5. Екологічний феномен території.
6. Соціально-економічна специфіка гір.
7. Економічна конкурентоспроможність рекреаційної сфери.

Можна навести ще приклади на користь рекреаційної орієнтації перспективного розвитку Карпатського регіону. Але це аж ніяк не означає, що в цьому напрямку можна швидко досягнути бажаних результатів. Необхідні зважені рішення і продумані практичні дії. Тоді розвиток рекреації в регіоні створить можливість перебудови господарського комплексу. В перспективі дана галузь повинна зайняти одне з профілюючих місць.

Варто відзначити, що такі місця в Карпатах як Трускавець, Моршин, Східниця є особливо унікальні, вони не поступаються ніяким територіям жодної з країн світу. Крім того ці місця мають особливі лікувальні властивості.

Розвиток рекреації та відповідність її міжнародним стандартам дасть можливість залучати туристів з інших країн.

Визначення потенціалу рекреаційної привабливості Карпатського регіону в цілому, а також його окремих туристично-рекреаційних об'єктів проводиться з метою формування стратегії діяльності підприємств туристичної та рекреаційної галузей

Для оцінки рекреаційного потенціалу територія Карпатського регіону розбивається на сітку матрицею $n*m$, де n – кількість вузлів сітки, якою розбито досліджувану площу, по горизонталі; m – відповідно, кількість вузлів сітки по вертикалі. Для кожного вузла сітки визначаються показники вхідних параметрів системи $x_1...x_{25}$. Джерелами даних для вхідних параметрів є GIS-системи, статистичні дані та оцінки експертів туристичної галузі.

Експертні оцінки отримані з виступів, опитувань та анкетувань наступних фахівців рекреаційної сфери:

1. Матолич Б. М. – голова правління Ради з туризму Карпатського регіону;
2. Гасюк Н. П. – начальник управління туризму Головного управління з питань туризму, євроінтеграції, зовнішніх зв'язків та інвестицій Івано-Франківської обласної державної адміністрації;
3. Брижак П.М. – начальник обласного управління культури та туризму Чернівецької ОДА;
4. Крайс А.Л. – голова асоціації працівників туристичної сфери "Туристична Буковина".

Матриці вхідних параметрів подаються до систем нечіткого виводу, які визначають групові показники рекреаційної атрактивності $p_1...p_4$; забезпечення території засобами розміщення H ; забезпечення території закладами громадського харчування F ; забезпеченість території спортивними та розважальними закладами E та рівень транспортної інфраструктури T . Далі, згідно (1) визначається потенціал рекреаційної привабливості території для всіх вузлів сітки.

З рисунків видно, що в зимовий період привабливими для туристів є гірські райони Карпат. Влітку зростає рівень рекреаційної привабливості територій, довкола водойм, де є сприятливі умови для сплаву, риболовлі, купання та інших розваг, а також територій, де є історико-культурні пам'ятки (Хотинська фортеця, замки в Мукачівському, Жовківському, Хустському та ін.). Протягом всього року високою є рекреаційна привабливість міст-

курортів з джерелами лікувальних мінеральних вод, таких як Моршин та Трускавець, що знаходяться у Стрийському та Дрогобіцькому районах відповідно.

Рис.2.1. Рекреаційний потенціал Карпатського регіону в січні [24]

Карти демонструють, що густина потенціального поля рекреаційної привабливості території змінюється протягом року. Наявні природні та рекреаційні ресурси визначають пік привабливості для конкретної території. Карпатський регіон багатий на різноманітні об'єкти, які притягують відвідувачів та туристів. Залежно від структури наявних ресурсів, в різні сезони привабливими є гірські райони Карпат, міст Львів, Мукачівський, Хустський, Хотинський, береги річок Дністер, Прут, Черемош та ін.

Сезонна динаміка загального потенціалу рекреаційної привабливості Карпатського регіону показана на рис. 2.3. З графіка видно, що пік рекреаційної привабливості припадає на серпень місяць. Загалом Карпатський регіон має високий та дуже високий потенціал рекреаційної привабливості протягом всього року. Багаті природні та рекреаційні ресурси, різноманітні історико-культурні пам'ятки та інші цікаві місця роблять Карпатський регіон дуже привабливим для туристів (додаток А, Б).

Рис.2.2. Рекреаційний потенціал Карпатського регіону в серпні [24]

Карпатський регіон утворюють території з різними географічними характеристиками та рекреаційними ресурсами. Ступінь освоєння ресурсів, створена урбаністична і транспортна інфраструктура також диференційовані. Порівняємо рекреаційну привабливість туристичних об'єктів, які суттєво відрізняються за своїми характеристиками: м. Львів та с. Мигове.

Львів – велике місто з населенням понад 700000 чол., обласний центр. Місто засноване в XIII столітті, ансамбль центра міста внесено до реєстру пам'яток, що охороняються ЮНЕСКО. Туристів приваблюють численні історико-культурні об'єкти міста та околиць, розважальні заклади (цирк, аквапарк тощо) та спортивні об'єкти. Мигове – населений пункт на Прикарпатті у Вижницькому мікрорайоні Чернівецької області. Тут діє гірськолижний комплекс, популярний серед жителів регіону. В с. Мигове є сприятливі умови для активного відпочинку в горах протягом всього року.

З рисунку видно, що обидва об'єкти є досить цікавими для туристів протягом всього року. Проте, для Львова пік привабливості припадає на літні місяці. Мигове є більш привабливим взимку.

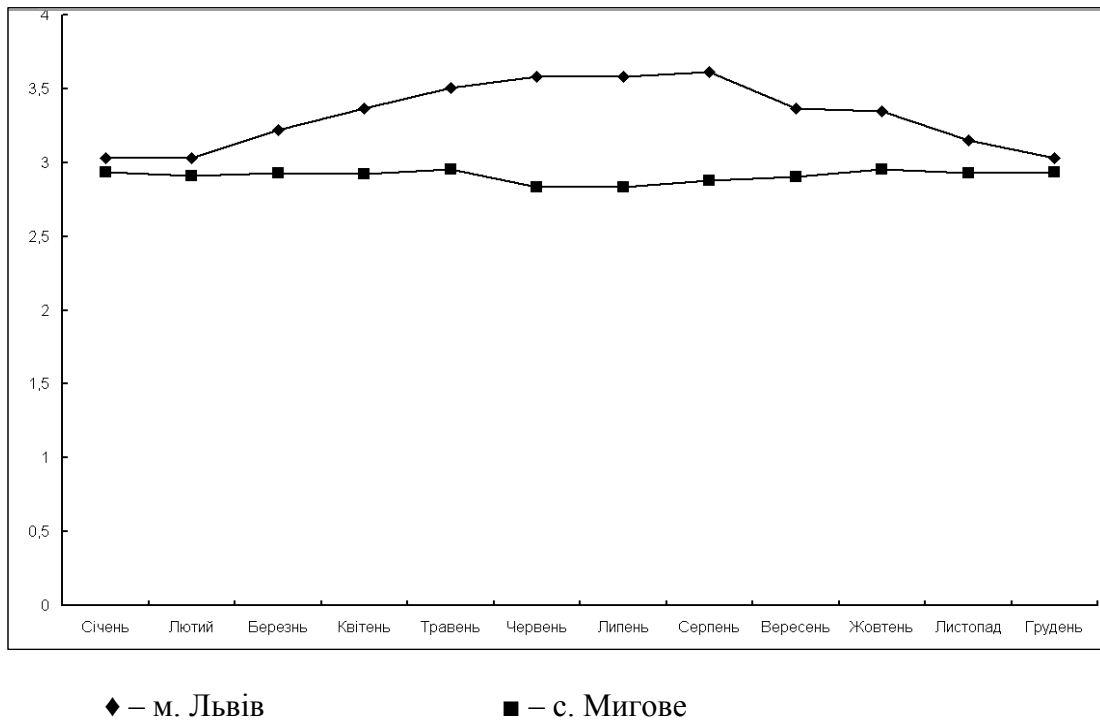

Рис. 2.4. Рекреаційний потенціал туристичних об'єктів Карпатського регіону [24]

Географами здійснено оцінку наявних запасів природних та рекреаційних ресурсів з допомогою лінійних адитивних моделей [37]. Одним з параметрів для оцінки рекреаційної привабливості території було запропоновано сезонний показник рекреаційної привабливості (2), який враховує фактори, що притягують туриста на дану територію, зокрема, природні та рекреаційні ресурси (табл. 2.1). Кореляція складає 0,96, що свідчить про дуже сильний зв'язок між показниками. Можна стверджувати, що запропонований метод оцінки рекреаційної привабливості території дозволяє отримувати досить точні результати.

Таблиця 2.1

Оцінка рекреаційного потенціалу території областей

Область	Потенціал рекреаційної привабливості, $p(,)$	Природно-ресурсний потенціал, в % від загально регіонального
Закарпатська	125,43	24,621
Івано-Франківська	132,19	22,600
Львівська	163,74	37,653
Чернівецька	75,34	12,703
Кореляція	0,96	

Джерело: [24]

Оцінка потенціалу рекреаційної привабливості Карпатського регіону виконувалась з метою визначення перспективних для розвитку туризму місць. Модель визначення потенціалу рекреаційної привабливості враховує наявну туристичну та транспортну інфраструктуру, сезонну компоненту, а також види відпочинку та рекреації, доступні для туриста.

Карпатський регіон має досить високий рекреаційний потенціал протягом всього року. Аналіз карт потенціалів рекреаційної привабливості показує, що просторовий розподіл рекреаційного потенціалу є неоднорідним. Тобто не вся територія регіону є однаково привабливою для туристів. Крім того, привабливість території суттєво змінюється протягом року. В різні періоди року окремих район може змінювати свій статус в діапазоні дуже привабливий – не привабливий.

На території Карпатського регіону є умови для розвитку багатьох видів туризму та рекреації. Запропонований метод оцінки потенціалу рекреаційної привабливості дозволяє відокремити цікаві для туриста території та показати, що саме і коли притягує сюди людей, тобто їх туристичну спеціалізацію [24].

Основними рекреаційними районами Карпатського регіону, що є найбільш привабливими для туристів, є:

1. Дністровський – основні міста – Галич, Хотин;
2. Гологоро – Вороняцький – Золочів;
3. Розтоцький – Немирів, Шкло, Жовква;
4. Львівський – Львів, Любін-Великий;
5. Прикарпатський – Самбір, Дрогобич, Трускавець, Борислав, Східниці, Підбуж;
6. Славсько – Сколівський (Сколе, Славське);
7. Верхньодністровський (Турка, Розлуч);
8. Берегівський (Берегове);
9. Рахівсько-Ясінянський (Рахів, Ясеня);
10. Воловецько-Міжгірський (Воловець, Міжгір'я);
11. Сваляво-Мукачівський (Свалява, Мукачеве);

12. Великобerezнянський (Вел.Березний);
13. Мізунський (ст.Мізунь, Черче, Коломия, Івано-Франківський);
13. Косівський (Косів);
14. Верховинський (Верховина);
15. Яремчансько-Ворохтянський (Яремче, Ворохта);
16. Чернівецький (Чернівці);
17. Вижницько-Путильський (Вижниця, Путила) [30].

1.2. Соціально-економічні передумови розвитку туризму в Карпатському регіоні

Причини, що впливають на динаміку, структуру туризму, що формують його специфіку на рівні регіонів й окремих країн, групуються у вигляді факторів (передумов) розвитку.

1.2.1. Географічне положення і внутрішньополітичне положення

Нині в Україні сформувався офіційний підхід до окреслення меж Карпатського туристичного регіону, який враховує:

- природноландшафтні особливості регіону;
- етнокультурні особливості;
- сучасні особливості адміністративно-територіального влаштування земель регіону;
- спільність історичного розвитку від найдавніших часів до другої третини XX ст. — залишкового включення земель регіону до складу Української республіки;
- ментальне відчуття спорідненості населення і однакову систему життєвих стереотипів і цінностей;
- пограничне політико- і транспортно-географічне положення;
- схожі проблеми трансформації господарського комплексу в сучасних макроекономічних умовах.

Рис. 2.5 Карта Карпатського регіону [81]

Карпатський регіон знаходиться на заході України, та складається з таких областей як Закарпатська, Львівська, Івано-Франківська, Чернівецька, які займають загальну площу 56,6 тис. км², що складає 9,3% від загальної площі території України і займає 6 місце за територією серед 8 регіонів України. Регіон межує з Волинською, Ровенською, Тернопільською, Хмельницькою, Вінницькою областями.

Регіон розташований в центрі Європи, через нього проходять різноманітні зв'язки, а непогана транспортна доступність є сприятливим фактором залучення контингенту відпочиваючих з різних регіонів України та країн Європи. Карпатський регіон межує із іншими державами: Словаччиною, Румунією, Польщею, Угорщиною, тобто із державами зі стабільною внутрішньою економічною та політично ситуацією, що не перешкожає налагодженню зв'язків між Карпатським регіоном та цими державами.

Карпати можуть служити своєрідним полігоном дислокації центрів міжнародного бізнесу, що стимулюватиме ріст комерційного та ділового туризму. Сусідські відносини Львівської області з Польщею, Закарпатської – із Чехією, Чернівецької області з Румунією створюють сприятливі умови інтеграції України в західні країни.

Налагоджені шляхові сполучення роблять регіон привабливим для туризму й економічного співробітництва у всіх напрямках діяльності [67].

Особливе місце в розвитку європейської інтеграції в галузі туризму займає міжнародне співробітництво з містами-партнерами, реалізація підписаних угод про співробітництво. Зокрема, налагоджена організація виїзних дитячих туристичних поїздок в оздоровчі табори таких міст-партнерів, як Хшанів, Ополе (Польща), Лієпає (Литва) і інші. У той же час, існує проблема одержання віз у зв'язку з розширенням ЄС і шенгенської зони [64].

Серед передумов, що впливають на розвиток туризму, слід зазначити взаємини між країнами, що сприяють туристському обміну між країнами. Розвитку туризму й інших форм зовнішньоекономічних відносин сприяють урегульовані розбіжності між країнами, укладення договорів про співробітництво, відмова від територіальних домагань і визнання сформованих кордонів.

Карпатський регіон є багатонаціональним. Тут представлено багато малих етнічних груп населення, культура, побут та традиції яких впливають на розвиток туризму в регіоні. Карпатський етнографічний район поділяється на три основні частини: Прикарпаття, власне Карпати та Закарпаття. Навіть протягом тривалого часу, перебуваючи у складі різних держав, українці берегли свою етнокультуру, хоча й не уникли деяких взаємовпливів із словаками, угорцями та поляками. Мешканці гірських районів Карпат зберегли найархаїчніші риси культури, які дещо відмінні від поліських.

У Карпатському регіоні виділяється три етнографічні групи – лемки, бойки, гуцули. Лемки живуть по обидва схили Бескиду, між річками Саном (Сяном) – Попрадом, у Великоберезнянському та Перечинському районах на Закарпатті. Бойки проживають на Івано-Франківщині, Львівщині, в Закарпатській області. Гуцули живуть на Івано-Франківщині, в Чернівецькій та Закарпатській областях – переважно в Рахівському районі [84].

1.2.2. Рівень соціально-економічного розвитку

Загальна кількість населення регіону складає 5778317 жителів. Соціальна ситуація в регіоні має чітку тенденцію до загострення, що є наслідком загальнонаціональної економічної кризи і прорахунків в соціальній політиці попередніх років. Матеріально-технічний стан регіону поступово розвивається, але демографічна ситуація має критичну ситуацію. Стрімко падає приріст населення, загострюються депопуляційні процеси. Для прикладу по Львівській області приріст населення останніми роками становив всього 0,5 чол. на 1000 жителів. За рахунок міграційних переміщень в останні роки чисельність населення області постійно зменшується.

Необхідно відзначити процес старіння населення: кожний п'ятий мешканець Львівщини – особа пенсійного віку. За останні роки кількість осіб пенсійного віку збільшилась на 5,7%, а загальна чисельність населення – на 1,1%. Подібні процеси спостерігаються і в інших областях регіону.

В останні роки значне загострення соціальних проблем викликане ще й фактором зайнятості населення, хоча з 2009 на 2010 кількість зареєстрованих безробітних змінилася майже в 2 рази. Чисельність зареєстрованих безробітних у 2009 р. становила 114,9 тис. осіб, а в 2010 – 65,9 тис. осіб. Крім того зберігається досить високий рівень прихованого безробіття, який за експертними оцінками складає 30 – 35%.

На фоні загального падіння життєвого рівня населення України не є винятком і Карпатський регіон. Населення регіону має порівняно низькі середньодушові доходи, основний компонент яких – заробітна плата робітників і службовців та оплата праці сільським працівникам зростає значно повільнішими темпами, ніж в інших регіонах по Україні. Середня номінальна заробітна плата становить 1595 грн.

Структура споживання населення характеризується поступовим збільшенням грошових витрат на купівлю товарів в основному продуктів харчування і зменшення витрат на купівлю послуг.

Отже, така ситуація створює деформовану структуру особистого споживання життєвих благ, в якій домінуюче місце займають витрати на харчування, а в їх складі – продукти рослинного походження.

Внутрішній валовий продукт України складає – 948,056 млрд. грн, валовий регіональний продукт Карпатського регіону становить 75,458 млрд.грн. [56], тобто дані засвідчують, що валовий регіональний продукт у Карпатському регіоні становить приблизно 7% від аналогічного показника по Україні, це свідчить про те, що вклад Карпатського регіону в економіку України менший ніж в примослових регіонах України.

Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу складає 11608 грн.

Доля туристичної індустрії у ВВП України складає 1,6%, або 14,9 млрд. грн. [88]. В цілому, сьогодні Карпатський регіон займає друге місце в Україні за об'ємами прибутків від рекреаційної сфери (22% від сумарного показника по Україні) і поступається тільки Криму (42%), випереджаючи Причорномор'я (17%) і Приазов'я (13%). Тобто прибутки від туристичної діяльності у регіоні складають близько 2,28 млрд.грн., що становить 3% від ВРП Карпатського регіону.

В гірських районах чотирьох карпатських областей проживає біля 1,3 млн. осіб., тобто близько 20% всього населення. З них третя частина на висоті 500 м. і вище. Гори створюють специфічні надзвичайно складні умови проживання та господарювання, особливо у сільському господарстві. Тому гостро стоїть проблема зайнятості населення тих районів, і як результат низький рівень матеріального добробуту жителів гір. Стабілізації цих та інших негативних процесів за рахунок розширення сфер зайнятості, розвитку інфраструктури сприятиме розвиток міжнародного туризму з відповідним сервісом та організацією обслуговування, в яких може бути задіяне місцеве населення [26].

1.2.3. Стан соціальної інфраструктури

Функціонування усіх галузей людської діяльності, зокрема туризму можливе завдяки транспортній системі, що постійно розширюється та покращується.

За функціональним призначенням транспортна система Карпатського рекреаційного району – комплексна. По залізних і автомобільних дорогах тут здійснюються багатоцільові зв'язки (виробничі, рекреаційні, трудові та ін.). За загальним обсягом вантажообігу Карпатських областей автомобільний транспорт поступається залізничному (відповідно 38,4% і 56,4%), але в пасажироперевезеннях має явну перевагу.

Транспорт відіграє важливу роль у розвитку туристичного господарства. Сучасна мережа курортно-туристичних закладів Карпатського регіону склалася в основному там, куди прокладені шосейні і залізничні шляхи. Регіон добре забезпечений транспортом. Залізничними, автомобільними і авіаційними колями район пов'язаний з різними частинами країни, країнами ближнього зарубіжжя. Для цілей туризму, окрім того, можуть бути використані лісові, підвісні дороги, річки. Довжина лісових доріг карпатських областей дуже значна. Вони включають вузькоколійні, автомобільні і ґрунтові лісові дороги. Вузькоколійки, використовувані при вивезенні лісу, в основному зосереджені в Закарпатській і Івано-Франківській областях і прокладені долинами річок, в місцях, що представляють інтерес для туристів.

Головними є транспортні шляхи загального користування. Загальна експлуатаційна довжина залізничної мережі областей Карпатського регіону складає 3511 км [61]. Основні залізниці перетинають Карпати в трьох місцях; сполучені вони між собою прикарпатською і закарпатською залізницями. Від цього каркаса відходить багато гілок широкої і вузької колії, що мають місцеве значення. Найважливішими та найбільшими є залізничні вокзали у таких містах, як Львів, Чоп, Мукачеве, Івано-Франківськ, Ужгород, Чернівці. Залізниці проходять через більшість курортних місцевостей. Про важливу роль цього виду транспорту свідчить зростання кількості туристів, що прибувають в Карпати з більш віддалених областей України. Проте багата

кількість курортних місцевостей (особливо Горгани) малодоступні через відсутність залізниць. Тому велике значення набуває автомобільний транспорт з його перевагами (швидкість, маневреність, висока прохідність, доставка рекреантів безпосередньо в пункт призначення, можливість зупинки в будь-якому місці). Загальна довжина автомобільних доріг складає у Карпатському регіоні більш 18700 км., абсолютна більшість з них з твердим покриттям. Найбільша густина автодоріг в передгір'ях, а найменша – у горах. Туристичні маршрути (колись усесоюзного значення) проходять автотрасами Львів-Самбір-Дрогобич-Стрілки-Ужоцький перевал-Ужгород; Львів-Стрий-Мукачеве-Хуст-Коломия; Львів-Тернопіль-Івано-Франківськ-Коломия [11, с. 67].

Загальна довжина залізниць Львівської області складає 1309 км, автодоріг – 8,0 тис. км, у тому числі з твердим покриттям – 7,4 тис. км. Найбільшими залізничними вузлами є Львів, Красне, Стрий. У Львові є аеропорт. Міжнародний аеропорт Львів обслуговує не лише Львівський регіон, але, і по суті, 8 західних областей України. Аеропорт розташовано в 6 км від центру Львова. Область має одну з найбільш розвинених в державі транспортних мереж. Через її територію проходять важливі залізничні, автомобільні магістралі, які сполучають Україну з країнами Центральної Європи. Найважливіші залізничні магістралі: Київ-Львів-Прага (Будапешт), Варшава-Перемишль-Львів-Бухарест. Найважливіші залізничні вузли – Львів і Стрий. Головні автомагістралі: Львів-Рівно-Київ, Львів-Тернопіль-Вінниця-Київ, Львів-Івано-Франківськ-Чернівці, Львів-Ужгород.

Загальна довжина залізничної мережі Івано-Франківської області складає 1,1 тис. км. В обласному центрі сходяться залізничні маршрути шести напрямів. Курсують міжнародні потяги: Чернівці-Перемишль, Санкт-Петербург-Софія, Москва-Київ-Софія та інші.

Довжина мережі автомобільних доріг загального користування – 4169 км., у т. ч. 373 км доріг державного значення. Автобусний транспорт обслуговує 442 маршрути, у тому числі 54 міських, 253 приміських, 116

міжміських і 19 міжнародних. Область має автобусне сполучення з декількома містами Молдови, Польщі, Словаччини, Чехії.

Міжнародний аеропорт в обласному центрі виконує міжнародні рейси в Росію, США, чартерні рейси майже в усі країни світу [61].

Загальна довжина залізниць Закарпатської області складає 652 км, автодоріг – 3,5 тис. км. Вони ефектно вписані в складний гірський ландшафт, рясніють тунелями і складними мостовими переходами. Основні магістралі: Львів-Мукачеве-Чоп, Львів-Ужгород-Чоп, Надвірна-Рахів-Мукачеве і вузькоколійна залізниця Кушниця-Іршава-Берегово. Залізничні вузли: Чоп, Батево, Берегово. Загальна протяжність автомобільних доріг Закарпаття з твердим покриттям складає 3 429 км. Основними автодорогами є Ужгород-Львів, Чоп-Ужгород-Мукачеве-Львів, Мукачеве-Хуст-Рахів-Івано-Франківськ, Хуст-Межгір'я-Долина. Міжнародний аеропорт, доступний туристам, розташований в Ужгороді. Міжнародний аеропорт "Ужгород", приймає повітряні судна переважно типу Ан-24, 26, Як-40, 42 [58].

Довжина залізниць Чернівецької області складає 460 км. Майже усі автодороги – близько 3 тис. км – з твердим покриттям. Головним залізничним вузлом в області є м Чернівці. Також в м Чернівці розташовано міжнародний аеропорт "Чернівці", проте основна частина авіа перевезень здійснюється львівським аеропортом [87].

Для обслуговування різних міжнародних напрямів аеропорти Карпатського регіону співпрацюють з такими міжнародними авіалініями, як:

- АероСвіт (Київ-Бориспіль, Дортмунд, Неаполь)
- Львівські авіалінії (Київ-Бориспіль, Сімферополь, Баку)
- Австрійські Авіалінії (Відень)
- Lufthansa (Мюнхен)
- Carpatair (Тимишоара)
- LOT Polish Airlines (Варшава)
- Utair (Москва-Внуково)
- Turkish Airlines (Стамбул)

- Windrose (Москва-Шереметьєво, Анталія, Чорлу, Шарм-ель-шейх, Неаполь, Хургада, Сімферополь)
- Ukraine International Airlines (Київ-Бориспіль, Рим, Мадрид, Мілан, Неаполь, Болонья)
- Wizz Air (Дортмунд)

Проте у сучасному стані транспортної інфраструктури Карпатського регіону існують деякі недоліки. Недоліком мережі є відсутність в гірській частині подовженої магістралі, яка сполучала б усі можливі і важливі з точки зору розвитку туризму і курортного господарства шляхи. Для повнішого розвитку туризму необхідно з'єднати шосейними дорогами гірську частину Чернівецької області з іншими карпатськими областями.

Також не уся існуюча мережа автомобільних доріг задовольняє сучасним вимогам. Окремі ділянки доріг переобтяжені, особливо в курортний сезон, наприклад магістралі Львів-Ужгород, Ділове-Рахів, Латирка-Свалява. Автомобільні дороги регіону ще недостатньо облаштовані, уздовж трас мало майданчиків для відпочинку туристів, естакад, станцій технічного обслуговування. В цілях ефективного використання залізничного і автомобільного транспорту для обслуговування рекреантів, де особливе значення, мають не лише кількісні характеристики роботи, але і якісні (чіткість, комфортність), необхідно чітко погоджувати розклад руху потягів і автобусів з урахуванням потреб відпочивальників.

Однією з головних передумов розвитку туризму і рекреації у прикордонних районах є розбудова, облаштування наявних та введення у дію нових прикордонних переходів. На території Карпатського регіону по периметру державного кордону з Республікою Польща довжиною 250 км функціонують пункти пропуску через державний кордон України:– «Шегині», «Рава-Руська», «Смільниця», «Мостиська-2», «Хирів»; на кордоні зі Словачією – «Ужгород», «Чоп», «Павлів», «Малий Березний»; на кордоні зі Словачією- «Килія», «Порубне», «Дяківці», «Руська», «Красноєльськ», «ВадулСирет», «Білий Колодець», «Шепіт», «Д'якове», «Хижа», «Ділове»,

«Тересва»; на кордоні з Угорщиною – «Чоп», «Вилок», «Лужанка», «Звонкове», «Соловка» [80].

У Карпатському регіоні постійно збільшується загальний обсяг товарообігу роздрібної торгівлі й громадського харчування. Роздрібний товарообіг на 1 особу у 2008 році складав приблизно 4152 грн. [50].

Регіон є одним з провідних в сфері науки та освіти. Кількість наукових організацій складає 148 підприємств.

Соціальна інфраструктура в рекреаційних зонах повинна розвиватися більш високими темпами, ніж інші галузі економіки. Це зумовлено самою суттю рекреаційних процесів, коли рекреант відірваний від постійного місця проживання й максимально звільняється від повсякденних турбот. Для ефективного комплексного рекреаційного обслуговування в рекреаційному комплексі більшу роль грають торгівля, громадське харчування й побутове обслуговування. Вони визначають кількісні і якісні характеристики особистого споживання рекреантів.

Готельний комплекс туристичного призначення, який включає і інші засоби для тимчасового проживання складається з 271 одиниці готельних споруд. Найвища категорія зірок у регіоні – 4. Чотиризіркові готелі є у Львівській – 4 та 1 у Закарпатській області. Спектр надання послуг готелів у Карпатському регіоні досить широкий на сьогодні. У Карпатському регіоні представлена така готельна мережа міжнародних стандартів, як Premier Palace. Готелі, що належать до цього ланцюгу розташовані у Львові – чотиризірковий готель "Дністер", та у Мукачівському мікрорайоні у м.Мукачеве – чотиризірковий готель "Стар". За планом у Львові мають бути збудовані три п'ятизіркових готелі, щоб забезпечити прийом туристів під час Євро-2012 [65].

Найбільша кількість готелів Карпатського регіону зосереджена у Львівській області – 155 підприємств, що становить більше половини готельного фонду регіону, у Закарпатській області – 61, найменша кількість в Івано-Франківській та Чернівецькій областях по 35 і 27 (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Готелі та інші місця для тимчасового проживання приїжджих за 2008 р.

Показник	Івано-Франківська область	Закарпатська область	Львівська область	Чернівецька область	Карпатський регіон
Кількість готелів та інших місць для тимчасового проживання, од.	35	61	155	43	294
Кількість номерів, од.	1395	2523	4931	1391	10240

Складено автором за матеріалами [52-55]

Проведення ЄВРО-2012 має позитивно вплинути на розширення готельного комплексу у Карпатському регіоні – будівництва нових готелів, реставрація старих, підвищення умов проживання та якості сервісу, а як наслідок – нові надходження іноземної валюти до бюджету регіону.

Розмір номерного фонду у кожній області регіону розподіляється відповідно розміру готельного фонду (рис. 2.6, 2.7).

Серед засобів розміщення, що обслуговують туристів на курортах виділяються санаторії та пансіонати з лікуванням, санаторії-профілакторії (додаток В), будинки і пансіонати відпочинку, дитячі оздоровчі табори, бази та інші заклади відпочинку. Загальна кількість санаторіїв та пансіонатів з лікуванням у Карпатському регіоні становить 98 закладів, серед них найбільшу кількість санаторіїв та пансіонатів з лікуванням зосереджено у Львівській області – 57 закладів, найменшу – у Чернівецькій області 6 закладів. Загальна кількість санаторіїв-профілакторіїв становить 23 заклади. Найбільша кількість санаторіїв-профілакторіїв у Львівській області – 8, у Закарпатській та Івано-Франківській – по 7, найменша кількість у Чернівецькій області – 1. Загальна кількість будинків та пансіонатів відпочинку

Рис. 2.6. Розподіл готельного фонду, %
Складено автором за матеріалами [52-55]

Рис. 2.7. Розподіл номерного фонду, %
Складено автором за матеріалами [52-55]

складає 11 закладів. У Львівській області розташовано 7 будинків та пансіонатів відпочинку, в той час коли в Івано-Франківській та Закарпатській відповідно 3 та 1 заклад, а в Чернівецькій області такі заклади відсутні.

Загальна кількість баз та інших закладів відпочинку Карпатського регіону становить 78 закладів. Значна кількість зосереджена у Закарпатській та Львівській областях, відповідно по 31 и 32 заклади, найменша кількість у Чернівецькій області – 4. Загальна кількість дитячих оздоровчих таборів становить 2245 закладів. Найбільша кількість дитячих оздоровчих таборів діє

на території Івано-Франківської області – 764, приблизно однакова кількість у Закарпатській та Львівській області, по 553 та 526 відповідно, та найменша кількість дитячих оздоровчих таборів у Чернівецькій області – 402 табори (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Санаторно-курортні та оздоровчі заклади у Карпатському регіоні 2008 р.

Область	Санаторії та пансіонати з лікуванням		Санаторії-профілакторії		Будинки і пансіонати відпочинку		Бази та інші заклади відпочинку		Дитячі оздоровчі табори	
	усього	у них ліжок, тис.	усього	у них ліжок, тис.	усього	у них місць, тис.	усього	у них місць, тис.	усього	у них місць, тис.
Чернівецька	6	0,897	1	0,05	–	–	4	0,335	402	3,711
Івано-Франківська	15	2,3	7	0,5	3	0,2	11	0,8	764	3,8
Львівська	57	16,4	8	0,4	7	0,3	31	1,4	526	3,6
Закарпатська	20	3,9	7	0,4	1	0,1	32	1,7	553	5,8
Карпатський регіон	98	23,497	23	1,35	11	0,6	78	4,235	2245	16,911

Складено автором за матеріалами [52-55]

Середньооблікова кількість працівників санаторно-курортних закладів становить 16627 осіб [62].

Невід'ємною частиною туристичної інфраструктури в регіоні є підприємства харчування. Туристи можуть користуватися підприємствами харчування, що є як первинними так і вторинними постачальниками послуг.

Невід'ємною частиною будь-якого готельного комплексу є пункти громадського харчування, що є первинними постачальниками послуг туристам. Але серед підприємств харчування складно виділити суто туристичні підприємства. Майже при всіх закладах розміщення відкрито заклади харчування різних категорій, від буфету до вишуканих ресторанів.

Вторинні постачальники туристичних послуг у сфері харчування поділяються на 2 великих групи: класичні і швидкого обслуговування. У

Карпатському регіоні представлено більше 1000 підприємств харчування, послугами яких користуються туристи. Підприємства харчування представлені різними видами і класами. Вони здатні задовольнити різні смаки відвідувачів-туристів, навіть найвишуканіші та найвибагливіші. У Карпатському регіоні туристи можуть відвідати: кафе, бари, кав'ярні, паби, таверни, піцерії, ресторани, винотеки, фаст-фуди, бістро, буфети, їдальні.

Головною кухнею є українська кухня, але також туристи мають можливість харчуватися в підприємствах з найрізноманітнішими кухнями світу, такими як італійська, французька, японська, китайська, грузинська та іншими. Національні особливості країни проявляється в інтер'єрі, в одязі офіціантів, в репертуарі оркестру, в асортименті пропонованих блюд і напоїв. Рівень сервісу різний. Ресторани користуються у туристів великою популярністю. У адміністративних центрах і середніх містах останнім часом швидкий розвиток отримали мережі закусочних, ресторанів швидкого харчування, такі як Мак-Дональдс, Челентано, Два Гуся, New York Street Pizza, Картопляна Хата, Піраміда, Хіт Кафе [82].

Все більшу популярність у великих містах завойовують суші-бари і ресторани таких ресторанних мереж як СушіЯ, ЯпонаХата, Япі, Суші-Студія.

Завдяки наявній інфраструктурі, що розвивається швидкими темпами, Карпатський регіон має змогу приймати велику кількість туристів, як з інших регіонів України, так і з інших держав.

На сьогодні українським законодавством визначений як візовий, так і безвізовий порядок в'їзду іноземців (іноземних громадян і осіб без громадянства) в Україну, та зокрема Карпатський регіон.

В'їзд (виїзд) іноземців регулюється Законом України про правовий статус іноземців і осіб без громадянства від 4 лютого 1994 року, Правилами в'їзду іноземців в Україну, їх виїзду з України і транзитного проїзду через її територію (постанова Кабінету Міністрів від 29 грудня 1995 року N1074) і Правилами оформлення візових документів для в'їзду до України (постанова Кабінету Міністрів від 20 лютого 1999 року N227).

Іноземці в'їжджають (виїжджають) в Україну через пункти пропуску на державному кордоні по національному паспорту і у разі наявності візи, якщо інший порядок в'їзду не встановлений законодавством України. Усі категорії віз оформляються дипломатичними представництвами і консульськими установами України за кордоном.

Транзитний проїзд іноземців через територію регіону дозволяється за наявності у них транзитної української візи, візи країни призначення, проїзних квитків або інших документів, які підтверджують транзитний характер поїздки.

Громадяни держав, з якими Україною укладені міжнародні угоди про безвізові поїздки громадян, в'їжджають в Україну і виїжджають з України без віз за документами, дійсними для виїзду за кордон, у разі наявності страхового полісу і належним чином оформленого запрошення (в оригіналі) від юридичних або фізичних осіб в Україні, якщо інше не передбачене міжнародними договорами України. Для громадян Росії, Білорусі і Молдови, відповідно до укладених Угод, діє безвізовий режим в'їзду до України і виїзду з України за документами, які завіряють особу і підтверджують громадянство [51].

Основними напрямками туристичних потоків Карпатського регіону є напрямки внутрішнього туризму між областями регіону, а також у країни ближнього зарубіжжя, такі як Польща, Угорщина, Румунія. Туристи прибувають та виїжджають з регіону з частними та діловими цілями. Загальна кількість внутрішніх туристів Карпатського регіону склала у 2008 році 731736 осіб, з них найбільша кількість, 583573 особи, в Івано-Франківській області, а найменша, 41946 осіб, – у Чернівецькій.

Кількість іноземних туристів складає 33265 чол., із найбільшою кількістю у Львівській області – 14062, та найменшою, 1739 осіб, – в Івано-Франківській. Загальна кількість туристів-громадян України, що виїжджали за кордон складає 131592 особи. Найбільша кількість людей виїжджала зі

Львівської області – 76851 особа, найменша – з Івано-Франківщини 9719 осіб.

Кількість екскурсантів майже дорівнює показникам внутрішнього туризму у регіоні і складає 717759 осіб, з найбільшою кількістю екскурсантів в Івано-Франківській області 567972 особи, та найменшою – у Чернівецькій 16729 осіб (табл. 2.4) [42].

Таблиця 2.4

Структура туристичних потоків Карпатського регіону на 2008 р.

Область	Кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності України – усього	Із загальної кількості туристів:			Кількість екскурсантів
		іноземні туристи	туристи-громадяни України, які виїжджали за кордон	внутрішні туристи	
Івано-Франківська	595031	1739	9719	583573	567972
Чернівецька	80987	6729	32312	41946	16729
Закарпатська	76965	10735	12710	53520	54640
Львівська	143610	14062	76851	52697	78418
Усього	896593	33265	131592	731736	717759

Складено автором за матеріалами [27, 28, 29, 43]

1.3. Районування Карпатського регіону

За принципом економічного районування, як науково обґрунтованому поділі країни або великого регіону на економічні райони, що історично склалися або формуються в процесі розвитку продуктивних сил і об'єктивно відбивають територіальний поділ праці, економічний район – територіально цілісна частина національної економіки, яка має виробничу спеціалізацію і через суспільний поділ праці (загальний і географічний) пов'язана з іншими частинами в єдиному економічному комплексі країни.

Виділення економічних мікрорайонів виглядає таким чином:

Закарпатська область:

1) Закарпатський: Берегівський, Великоберезнянський, Виноградівський, Воловецький, Іршавський, Межгірський, Мукачівський, Перечинський, Свалявський, Ужгородський. Центром мікрорайону є місто Ужгород.

2) Хустський: Хустський, Тячівський, Рахівський (рис. 2.10). Центром мікрорайону є місто Хуст.

Рис. 2.10. Карта економічних районів Закарпатської області [79]

Львівська область представлена на карті і включає такі райони:

1) Львівський: Бродівський, Буський, Городоцький, Жидачівський, Золочівський, Кам'яно-Бузький, Мостиський, Жовківський, Миколаївський, Перемшлянський, Пустомитівський, Радехівський, Сокальський, Яворівський. Центром мікрорайону є місто Львів.

2) Дрогобицький: Дрогобицький, Сколівський, Стрийський. Центром мікрорайону є місто Дрогобич.

3) Самбірський: Самбірський, Старосамбірський, Турківський. Центром мікрорайону є місто Самбір (рис. 2.8).

Рис. 2.8 Карта економічних районів Львівської області [79]

Івано-Франківська область:

1) Івано-Франківський: Богородчанський, Галицький, Долинський, Калушський, Надвірнянський, Рогатинський, Рожнятівський, Тлумацький, Тисменицький; Центром мікрорайону є місто Івано-Франківськ.

2) Коломийський: Коломийський, Снятинський, Косівський, Верховинський, Городенківський (рис. 2.9). Центром мікрорайону є місто Коломия.

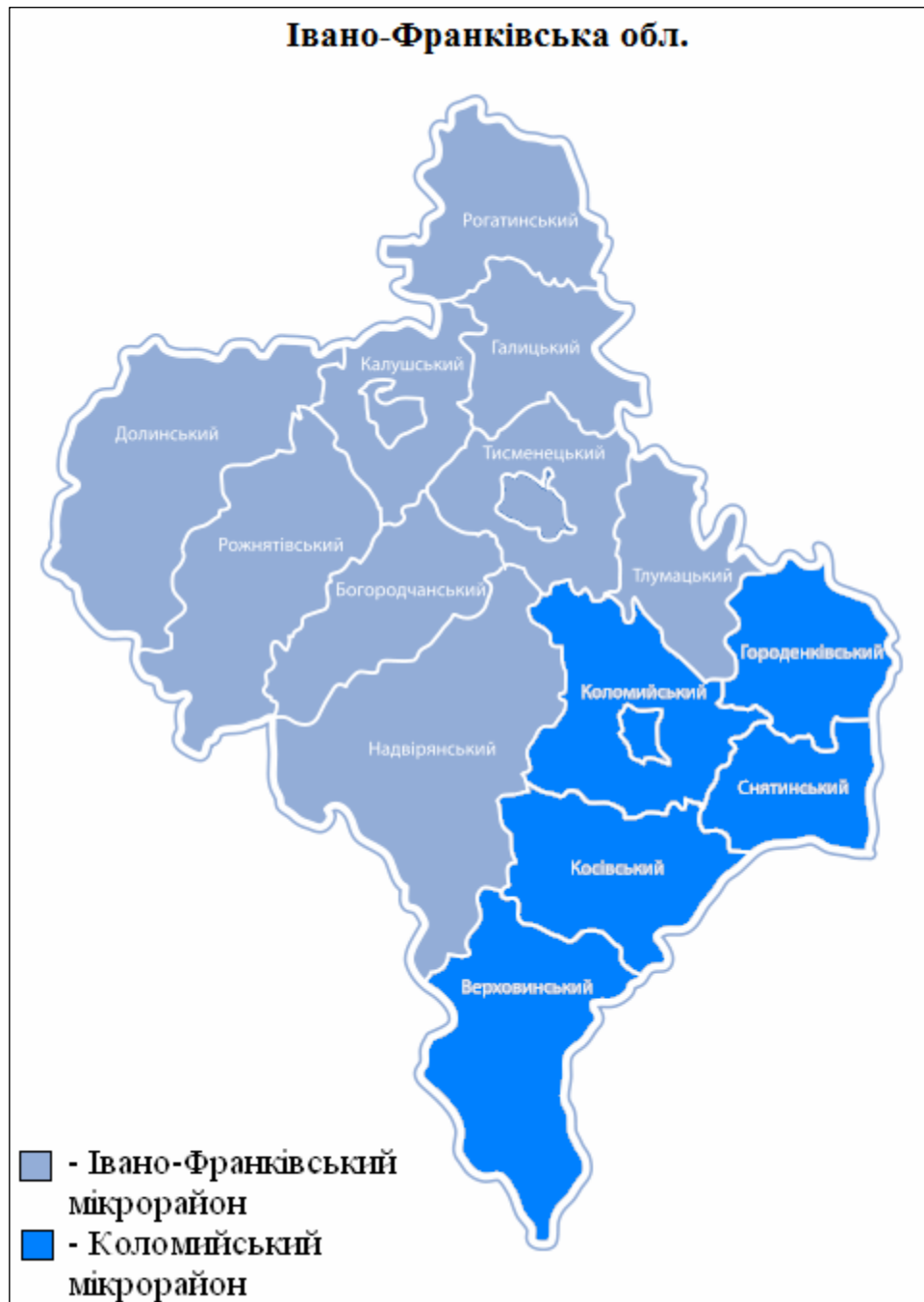

Рис. 2.9. Карта економічних районів Івано-Франківської області [79]

Чернівецька область:

1) Чернівецький: Вижницький, Глибоцький, Герцаївський, Застанівський, Кельменецький, Кіцманський, Новоселицький, Путильський, Сокирянський, Сторожинецький, Хотинський (рис. 2.11).

Центром мікрорайону є місто Чернівці.

Рис. 2.11. Карта економічних районів Чернівецької області [79]

Розглянувши районування областей можна зробити висновок, що Карпатський регіон поділено на 8 мікрорайонів: Львівський, Дрогобицький, Самбірський, Івано-Франківський, Коломийський, Закарпатський, Хустський, Чернівецький (додаток Г).

РОЗДІЛ 3. ОЦІНКА РІВНЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ ПО МІКРОРАЙОНАХ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

1.4. Порівняння рівня розвитку туристичної індустрії по мікрорайонах Карпатського регіону

Оскільки результатом діяльності туристичної індустрії є надання послуг туристичним потокам, то є доцільним визначати рівень розвитку туристичної індустрії, використовуючи показники, що характеризують розмір туристичних потоків, тобто кількість іноземних туристів, внутрішніх туристів, туристів-громадян України, що виїжджали за кордон та кількість екскурсантів. Дані взяті за 2009 рік.

Таблиця 3.1

Кількість готелів та інших місць тимчасового проживання

Назва мікрорайону	Чисельність населення, чоловік	Кількість готелів та інших місць тимчасового проживання	Кількість готелів та інших місць тимчасового проживання на 1000 жителів
Львівський	1899565	86	0,05
Дрогобицький	416139	64	0,15
Самбірський	198869	5	0,03
Івано-Франківський	884530	19	0,07
Коломийський	356038	16	0,02
Закарпатський	759236	33	0,04
Хустський	359755	28	0,17
Чернівецький	904185	43	0,05
Карпатський регіон	5778317	294	0,05

Складено автором за матеріалами: [52-55, 68-77, 83]

Найбільша кількість готелів зосереджена у Львівському мікрорайоні – 86 готелів, другий за кількістю наявних готелів – Дрогобицький мікрорайон, третій – Чернівецький, далі йдуть з приблизно однаковою кількістю Закарпатський, Хустський, найменша кількість готелів в Івано-Франківському, Коломийському та Самбірському районах.

Таблиця 3.2

Одноразова місткість готелів по мікрорайонах, місць

Назва мікрорайону	Чисельність населення, чоловік	Одноразова місткість готелів, місць, чоловік	Одноразова місткість готелів, місць на 1000 жителів
Львівський	1899565	7460	3
Дрогобицький	416139	4888	11
Самбірський	198869	415	2
Івано-Франківський	884530	2665	3
Коломийський	356038	1119	3
Закарпатський	759236	3202	4
Хустський	359755	2165	6
Чернівецький	904185	4675	5
Карпатський регіон	5778317	26678	5

Складено автором за матеріалами: [52-55, 68-77, 83]

Останнім часом Європа веде боротьбу за те, щоб показник одноразової місткості готелів досягав мінімального стандарту 15 місць на 1000 жителів. Тільки у Дрогобицькому мікрорайоні цей показник майже відповідає європейському. Можна зробити висновок, що найнижчий рівень розвитку готельної справи у Самбірському мікрорайоні, показник якого менший в 7,5 разів від європейського, в Івано-Франківському, Львівському та Коломийському – в 5 разів, у Закарпатському майже в 4 рази, в Чернівецькому – в 3, в Хустському – в 2,5 рази. Тобто це свідчить про те, що доцільним буде збільшити одноразову місткість готелів пропорційно стандарту та наявній кількості місць, тобто розширювати наявний готельний фонд, що сприятиме подальшому зростанню кількості туристів, що будуть використовувати послуги готелів, пропорційно зростанню кількості місць.

Найбільша кількість санаторно-курортних закладів зосереджена в Дрогобицькому мікрорайоні з найбільшою забезпеченістю населення санаторно-курортними закладами, що свідчить про лікувальну та оздоровчу направленість туризму в мікрорайоні. Середня кількість санаторно-курортних закладів функціонує в Закарпатському, Львівському мікрорайонах, Хустському та найменша кількість менше 20 закладів у

Коломийському, Івано-Франківському, Чернівецькому мікрорайонах, аутсайдером є Самбірський район. Найнижча забезпеченість населення санаторно-курортними закладами у Львівському та Чернівецькому мікрорайонах, показник яких значно менший від середнього показника по Карпатському регіону.

Таблиця 3.3

Кількість санаторно-курортних закладів по мікрорайонах

Назва мікрорайону	Чисельність населення, чоловік	Кількість санаторно-курортних закладів	Кількість санаторно-курортних закладів на 1000 жителів
Львівський	1899565	26	0,01
Дрогобицький	416139	81	0,19
Самбірський	198869	7	0,04
Івано-Франківський	884530	17	0,02
Коломийський	356038	19	0,05
Закарпатський	759236	38	0,05
Хустський	359755	22	0,06
Чернівецький	904185	11	0,01
Карпатський регіон	5778317	221	0,04

Складено автором за матеріалами: [52-55, 68-77]

Таблиця 3.4

Кількість оздоровлених у санаторно-курортних закладах по мікрорайонах

Назва мікрорайону	Чисельність населення, чоловік	Кількість оздоровлених, чоловік	Кількість оздоровлених на 1000 жителів
Львівський	1899565	16761	9
Дрогобицький	416139	230267	553
Самбірський	198869	315	2
Івано-Франківський	884530	20305	23
Коломийський	356038	22222	62
Закарпатський	759236	46011	61
Хустський	359755	30341	84
Чернівецький	904185	2668	3
Карпатський регіон	5778317	368890	64

Складено автором за матеріалами: [52-55, 68-77, 83]

Максимальну кількість оздоровлених у санаторно-курортних закладах на 1000 жителів було зафіксовано у Дрогобицькому мікрорайоні – 553 чоловіка, що майже в 10 разів більше середнього показника регіону. Тобто

кількість оздоровлених у мікрорайоні за рік складає половину кількості населення мікрорайоні. В інших мікрорайонах відносні показники значно нижче. Середні показники спостерігаються в Хустському мікрорайоні – 84 оздоровлених на 1000 жителів, Коломийському – 62, Закарпатському – 61, ці показники приблизні до середнього показника по Карпатському регіону. Найменші показники в Івано-Франківському, Львівському, Чернівецькому та Самбірському мікрорайонах. Можна зробити висновок, що найвищий рівень розвитку лікувального та оздоровчого туризму спостерігається у Дрогобицькому мікрорайоні, найнижчий в Самбірському та Чернівецькому мікрорайонах.

Таблиця 3.5

Кількість внутрішніх туристів по мікрорайонах

Назва мікрорайону	Чисельність населення, чоловік	Кількість внутрішніх туристів, чоловік.	Кількість внутрішніх туристів на 1000 жителів
Львівський	1899565	16910	9
Дрогобицький	416139	19160	46
Самбірський	198869	16627	84
Івано-Франківський	884530	334138	378
Коломийський	356038	249435	701
Закарпатський	759236	26112	34
Хустський	359755	27408	76
Чернівецький	904185	15900	18
Карпатський регіон	5778317	705690	122

Складено автором за матеріалами: [52-55, 68-77, 83]

Максимальна кількість внутрішніх туристів припадає на Коломийський мікрорайон. На другому місці за максимальною кількістю Івано-Франківський мікрорайон, що є лідерами й за розміром потоку внутрішніх туристів. Мінімальна кількість внутрішніх туристів припадає на населення Дрогобицького, Закарпатського, Чернівецького та Львівського мікрорайону, відносні показники яких значно нижчі середнього показника за регіоном.

Європейським стандартом виїзних поїздок є показник 600 поїдок на 1000 чоловік, світовий стандарт – 100 поїздок на 1000 чоловік [4]. Найвищий

показник виїзного туризму спостерігається у Самбірського мікрорайоні. Це свідчить про те, що рівень розвитку виїзного туризму у Самбірському районі високий та досягає європейських стандартів. В Дрогобицькому районі – середній, у Чернівецькому, Хустському та Львівському – низький, в Івано-Франківському та Закарпатському – найнижчий.

Таблиця 3.6

Кількість туристів-громадян України, які виїжджали за кордон

Назва мікрорайону	Чисельність населення, чоловік.	Туристи-громадяни України, які виїжджали за кордон, чоловік.	Кількість туристів-громадян України, які виїжджали за кордон на 1000 жителів
Львівський	1899565	24661	15
Дрогобицький	416139	27942	67
Самбірський	198869	24248	120
Івано-Франківський	884530	5565	6
Коломийський	356038	4154	12
Закарпатський	759236	6201	8
Хустський	359755	6509	18
Чернівецький	904185	20063	22
Карпатський регіон	5778317	119343	21

Складено автором за матеріалами: [52-55, 68-77, 83]

Таблиця 3.7

Кількість іноземних туристів по мікрорайонах

Назва мікрорайону	Чисельність населення, чоловік	Кількість іноземних туристів, чоловік.	Кількість іноземних туристів
Львівський	1899565	11623	7
Дрогобицький	416139	2327	6
Самбірський	198869	1112	5
Івано-Франківський	884530	1240	2
Коломийський	356038	499	1
Закарпатський	759236	7284	10
Хустський	359755	3451	10
Чернівецький	904185	5828	6
Карпатський регіон	5778317	32364	6

Складено автором за матеріалами: [52-55, 68-77, 83]

Розрахувавши відносні показники, ми бачимо, що найбільша кількість іноземних туристів доводиться на Закарпатський та Хустський мікрорайони, тобто туристичний потік іноземних туристів в цих мікрорайони складають 10% від населення мікрорайонів. У Львівському, Дрогобицькому, Чернівецькому, Самбірському показники дорівнюють середньому показнику по регіону. На останньому місці Івано-Франківський та Коломийський мікрорайони. Коломийський мікрорайон є аутсайдером з найнижчим показником 1 внутрішній турист на 1000 жителів.

Далі ми можемо розрахувати чи достатня наявна кількість місць у підприємствах готельного господарства для прийому іноземних туристів (табл. 3.8)

Таблиця 3.8

Кількість іноземних туристів на 1 місце в готелях

Назва мікрорайону	Кількість іноземних туристів, чоловік	Одноразова міскість готелів, місць, чоловік.	Кількість іноземних туристів на 1 місце
Львівський	11623	6498	1,79
Дрогобицький	2327	4461	0,52
Самбірський	1112	405	2,75
Івано-Франківський	1240	2665	0,47
Коломийський	499	1119	0,45
Закарпатський	7284	3202	2,27
Хустський	3451	2165	1,59
Чернівецький	5828	4675	1,25
Карпатський регіон	32364	26678	1,21

Складено автором за матеріалами: [52-55, 68-77, 83]

Максимальна кількість іноземних туристів на 1 місце в готелях припадає на Самбірський, Закарпатський, Львівський, Хустський та Чернівецький мікрорайон. Відносні показники дорівнюють показникам більше 1 людини на місце, тобто це свідчить про недостатнє забезпечення готельними місцями іноземних туристів. Найнижчі показники в Дрогобицькому, Івано-Франківському та Коломийському мікрорайонах. Тобто кількість іноземних туристів, що відвідують ці мікрорайони вдвічі більша ніж наявний ліжковий фонд готельних підприємств.

Найвищий відносний показник за кількістю екскурсантів спостерігається в Коломийському районі, доля екскурсантів складає більше половини населення мікрорайону, тобто 682 екскурсанти на 1000 жителів, що є значно вищим показником ніж в середньому по регіону, 2 є Івано-Франківський мікрорайон з показником 368 екскурсантів на 1000 жителів. Найнижчі відносні показники у Закарпатському, Львівському та Чернівецькому мікрорайоні (табл. 3.9).

Таблиця 3.9

Кількість екскурсантів по мікрорайонах

Назва мікрорайону	Чисельність населення, чоловік.	Кількість екскурсантів, чоловік.	Кількість екскурсантів на 1000 жителів
Львівський	1899565	37164	20
Дрогобицький	416139	19511	47
Самбірський	198869	21743	109
Івано-Франківський	884530	325205	368
Коломийський	356038	242767	682
Закарпатський	759236	26658	35
Хустський	359755	27982	78
Чернівецький	904185	16729	19
Карпатський регіон	5778317	717759	124

Складено автором за матеріалами: [52-55, 68-77, 83]

Проаналізувавши співвідношення кількості екскурсантів до кількості оздоровлених можна зробити висновок, що кількість людей, що оздоровлюються переважає у Дрогобицькому, Закарпатському та Хустському мікрорайонах, у Львівському, Самбірському, Івано-Франківському, Коломийському, Чернівецькому переважає екскурсійна діяльність. Дрогобицький мікрорайон є безумовно лідером з оздоровчого та лікувального туризму, у Самбірському мікрорайоні найнижчий рівень лікувального туризму (табл. 3.10).

При відвідуванні України іноземні туристи за період поїдки в середньому витрачають 207 долл. США [4]. Знаючи цей показник можна розрахувати прямий внесок організованого іноземного туризму до економіки регіону. Розрахувавши індекс прямого внеску туризму в економіку регіону

ми можемо побачити від якого мікрорайону йде найбільше поповнення бюджету.

Таблиця 3.10

Співвідношення кількості екскурсантів до кількості оздоровлених

Назва мікрорайону	Кількість екскурсантів, чоловік.	Кількість оздоровлених, чол.	Співвідношення кількості екскурсантів до кількості оздоровлених
Львівський	37164	16761	2,22
Дрогобицький	19511	230267	0,08
Самбірський	21743	315	69,03
Івано-Франківський	325205	20305	16,02
Коломийський	242767	22222	10,92
Закарпатський	26658	46011	0,58
Хустський	27982	30341	0,92
Чернівецький	16729	2668	6,27
Карпатський регіон	717759	368890	1,95

Складено автором за матеріалами: [50, 52-55, 68-77, 83]

Прямий внесок організованого іноземного туризму до економіки регіону можна оцінити у 6699348 долл. Лідером є Львівський мікрорайон, внесок якого оцінюється у 2405961 долл. Також лідерами є Закарпатський та Чернівецький мікрорайони, внески яких складають більше 1 млн. долларів. Це можна пояснити тим, що ці мікрорайони є прикордонними та до їх складу входять такі культурні, ділові та наукові центри як Львів, Чернівці, Ужгород. Аутсайдером є Коломийський район, внесок якого становить приблизно 100 тис. долл. (табл. 3.11).

Для того, щоб розрахувати інтегральний індекс ми розраховуємо прості індекси за кожним напрямом туристичних потоків в кожному з мікрорайонів (табл. 3.12):

Проаналізувавши прості індекси за кожним напрямом туристичних потоків ми можемо зробити висновок, що:

Найвищий рівень виїзного туризму спостерігається у Самбірському мікрорайоні, 2 – Дрогобицький, рівень розвитку виїзного туризму яких значно перевищує середній рівень по Карпатському регіону. 3 – Чернівецький мікрорайон 4 – Хустський, 5 – Львівський з середнім рівнем, та

Коломийський, Закарпатський, Івано-Франківський з низьким рівнем розвитку виїзного туризму.

Таблиця 3.11

Прямий внесок організованого іноземного туризму до економіки регіону

Назва мікрорайону	Кількість іноземних туристів, чол.	Прямий внесок, \$	Індекс прямого внеску туризму в економіку регіону	Місце за долею внеску в бюджет регіону
Львівський	11623	2405961	0,36	1
Дрогобицький	2327	481689	0,07	5
Самбірський	1112	230184	0,03	7
Івано-Франківський	1240	256680	0,04	6
Коломийський	499	103293	0,02	8
Закарпатський	7284	1507788	0,23	2
Хустський	3451	714357	0,11	4
Чернівецький	5828	1206396	0,18	3
Карпатський регіон	32364	6699348	1,00	

Складено автором за матеріалами: [52-55, 68-77, 83]

Таблиця 3.12

Розрахунок інтегрального індексу

Індекс кількості виїзних туристів	Індекс кількості внутрішніх туристів	Індекс кількості іноземних туристів	Індекс кількості екскурсантів	Інтегральний індекс (по чотирьом індексам від середнього по Карпатському регіону)	Інтегральний індекс від рівня Львівського мікрорайону
0,71	0,07	1,09	0,16	0,51	1,00
3,19	0,38	1,00	0,38	1,24	2,42
5,71	0,69	1,00	0,88	2,07	4,06
0,29	3,10	0,25	2,97	1,65	3,23
0,57	5,75	0,25	5,50	3,02	5,91
0,38	0,28	1,71	0,28	0,66	1,30
0,86	0,62	1,71	0,63	0,96	1,87
1,05	0,15	1,15	0,15	0,62	1,22
1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,96

Складено автором за матеріалами: [52-55, 68-77, 83]

На першому місці за рівнем розвитку внутрішнього туризму Коломийський мікрорайон, рівень розвитку внутрішнього туризму якого майже в 6 разів перевищує середній; на другому місці – Івано-Франківський,

рівень розвитку внутрішнього туризму перевищує середній у 3 рази; в інших мікрорайонах низький рівень розвитку внутрішнього туризму, підтвердженням чого є те, що індекс кількості внутрішніх туристів в цих мікрорайонах навіть не досягає середнього показника регіону, що свідчить про те, що необхідно зосередити увагу на розвитку та просуванні внутрішнього туризму.

Найвищий рівень розвитку іноземного туризму у Закарпатському та Хустському мікрорайонах, перевищує в півтора рази середній рівень розвитку іноземного туризму у регіоні. Трохи перевищують середній показник Чернівецький та Львівський мікрорайони, та рівень розвитку іноземного туризму у Дрогобицькому та Самбірському мікрорайоні дорівнюють середньому рівню по регіону. Найнижчий рівень в Івано-Франківському та Коломийському, показники яких в 4 рази нижчі середнього. Це свідчить про те, що дані мікрорайони є найменш в даних мікрорайонах є доцільним зробити акцент на розвиток іноземного туризму та підвищувати привабливість для іноземних туристів.

За розвитком екскурсійної діяльності на першому місці Коломийський мікрорайон, рівень розвитку екскурсійної справи в якому в 5,5 разів вищий від середнього по Карпатському регіону. Також значно перевищує середній рівень розвиток екскурсійної справи в Івано-Франківському мікрорайоні. Найближчі до середнього рівня розвитку Самбірський та Хустський мікрорайони, низький рівень в Дрогобицькому, Закарпатському, Львівському та Чернівецькому мікрорайонах – в цих мікрорайонах недостатній рівень розвитку екскурсійної справи, хоча можливості цих мікрорайонів одні з найвищих у регіоні і дають змогу для подальшого розвитку та підвищенню рівня розвитку екскурсійної діяльності.

Розрахувавши прості індекси та оцінивши рівень розвитку усіх напрямів туризму в мікрорайонах ми можемо розрахувати інтегральний показник по чотирьом індексам та оцінити загальний рівень розвитку індустрії туризму у кожному мікрорайоні (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Рівень розвитку туристичної індустрії в мікрорайонах
Високий рівень розвитку – інтегральний індекс значно вищий 1 (середнього показника у регіоні):

1. Коломийський мікрорайон
2. Самбірський мікрорайон
3. Івано-Франківський мікрорайон

Середній рівень розвитку – інтегральний індекс наближається до 1.

4. Дрогобицький мікрорайон
5. Хустський мікрорайон

Низький рівень розвитку – інтегральний індекс значно нижче 1.

6. Закарпатський мікрорайон
7. Чернівецький мікрорайон
8. Львівський мікрорайон

Для того, щоб продемонструвати наочно розрив між найбільш розвиненим мікрорайоном та найменш розвиненим, ми розраховуємо інтегральний показник за показником Львівської області, оскільки за результатом розрахунку інтегрального показника за всіма видами туризму показник Львівського регіону виявився найнижчим, тож беремо його за базис.

Можна зробити такі висновки, що найнижчий рівень розвитку туристичної індустрії, тобто індустрії Львівського мікрорайону, майже в 2 рази нижчий середнього рівня розвитку туристичної індустрії всього регіону, від максимального Львівський мікрорайон відстає майже в 6 разів. Також сильно випереджають Львівський мікрорайон Самбірський в 4 рази, Івано-Франківський в 3,2 рази та Дрогобицький в 2,4. Львівський мікрорайон має приблизно однаковий недостатній рівень розвитку туристичної індустрії наряду з Чернівецьким мікрорайоном. Рівень розвитку туристичної індустрії неоднорідний по території регіону (додаток Д).

1.5. Виявлення проблем розвитку туристичної індустрії та шляхи їх вирішення

Водночас на території усіх мікрорайонів Карпатського регіону подальший розвиток туристичної галузі гальмується через:

- недосконалість законодавчої та нормативно-правової бази в галузі туризму;
- недостатність методичної, організаційної, інформаційної та матеріальної підтримки суб'єктів туристичної діяльності з боку держави;
- недостатність забезпеченості автомобільних доріг туристичною, сервісною та інформаційною структурою (відсутність рекламних щитів та єдиної системи маркування автошляхів щодо закладів туризму, в тому числі сільського зеленого);
- недостатність якості та асортименту туристичних послуг;
- неналежний стан туристичних маршрутів (брак обладнаних місць перепочинку, гірських притулків, відсутність єдиної системи знакування);
- недосконалість бази даних щодо туристично-рекреаційних об'єктів;
- недостатність туристичних карт, рекламної продукції, інформації про мікрорайони [59].

З метою підвищення рівня розвитку туристичної індустрії в мікрорайонах Карпатського регіону визначено наступні стратегічні цілі:

Стратегічна ціль 1. Створення цікавої та унікальної туристичної пропозиції на основі туристичного потенціалу області.

Стратегічна ціль 2. Забезпечення галузі висококваліфікованими кадрами для обслуговування туристів, управління розвитком туризму в області.

Стратегічна ціль 3. Забезпечення збалансованого розвитку області та управління туристичним середовищем.

Стратегічна ціль 4. Формування інституційного оточення та налагодження міжсекторного партнерства.

Стратегічна ціль 5. Створення комплексної системи маркетингу та просування області на внутрішньому та міжнародному туристичних ринках [59].

Стратегічна ціль 6. Формування високорозвинутого рекреаційно-туристичного та оздоровчо-лікувального комплексу загальнодержавного та міжнародного значення [86].

Для досягнення стратегічних цілей необхідно вжити наступні заходи:

1. Розширення готельної бази у Львівському, Самбірському, Коломийському, Івано-Франківському, Закарпатському мікрорайонах.

2. Покращення наявної готельної бази та закладів санаторно-курортного лікування.

3. Сприяння покращенню рівня сервісу на всіх підприємствах туристичної індустрії.

4. Розробка системи маркування та проведення маркувальних робіт на туристичних маршрутах усіх мікрорайонів.

5. Встановлення дорожніх знаків та інформаційних щитів щодо розташування, напрямку та відстані до населених пунктів, туристичних об'єктів, місць відпочинку, пам'яток історії, культури, архітектури тощо та визначення місць для стоянок і короткочасних зупинок туристично-екскурсійних автобусів.

6. Створення мережі туристично-інформаційних центрів для обслуговування туристів з інформаційним банком даних про туристичні маршрути, об'єкти туристичної інфраструктури, інвестиційні проекти в галузі туризму, встановлення сенсорних інформаційних кіосків.

7. Розробка та популяризація екскурсійних турів, спортивних туристичних маршрутів вихідного дня в загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладах.

8. Розробка та видання туристичних карт, схем, путівників, брошур, буклетів, компакт-дисків, книги «Карпатський регіон» та «Буковина», фільмів для розповсюдження серед гостей, жителів області, навчальних закладів, бібліотек, запровадження у загальнодержавних та місцевих засобах масової інформації рубрик для популяризації туристичного потенціалу області.

9. Представлення мікрорайонів та загалом регіону на регіональних, національних і міжнародних туристичних виставках в Україні та за кордоном.

10. Заходи з залучення національних та закордонних інвестицій.

11. Організація та проведення в області туристичних заходів і фестивалів, в тому числі із сільського туризму.

12. Проведення заходів, присвячених відзначенню в районах областей Всесвітнього Дня туризму та Дня туризму в Україні.

13. Організація та проведення ознайомлювальних турів для представників туристичних компаній, засобів масової інформації з України та з-за кордону та інших рекламних та інформаційних акцій в межах області з підтримки внутрішнього та в'їзного туризму [78].

14. Підтримка розвитку екстремальних видів туризму, в т.ч. спортивних.

15. Проведення конкурсів: «Краща сільська садиба», «Міс туризм», «Краща екскурсія», «Кращий туристичний маршрут», «Краще туристичне

підприємство», «Кращих туристичних проєктів», «Кращий туристичний інформаційний центр».

16. Сприяння облаштування оглядових майданчиків у місцях, з яких відкриваються панорамні види, з дотриманням умов безпеки.

17. Сприяння розбудові туристичної інфраструктури з дотриманням потреб осіб з обмеженими можливостями.

18. Визначення та облаштування місць відпочинку з дотриманням санітарно-гігієнічних вимог, гірських притулків на туристичних маршрутах.

19. Співфінансування міжнародних, транскордонних проєктів щодо розвитку туристичної сфери прикордонних мікрорайонів, таких як Закарпатський, Хустський, Львівський, Самбірський, Коломийський, Чернівецький.

20. Участь у підготовці проєктів міжнародних договорів про співробітництво усіх мікрорайонів з іншими країнами, спрямованими на подальший розвиток туризму.

21. Розробка та впровадження спільних туристичних маршрутів із сусідніми державами.

22. Проведення маркетингових, соціологічних досліджень, опитувань, науково-дослідних робіт в галузі туризму, запровадження електронного маркетингу в туристичній сфері.

23. Організація та участь у нарадах, круглих столах, семінарах, конференціях з питань розвитку туризму, в т. ч. сільського, залучення інвестицій для будівництва туристичної інфраструктури.

24. Проведення циклу лекцій з безпеки туризму в школах та інших навчальних закладах області.

25. Сприяння формуванню культурно-освітніх програм (лінгвістичних, археологічних тощо) для іноземних студентів.

26. Визначення та затвердження орієнтовної тематики екскурсійно-красознавчої діяльності відповідно до вимог навчальних програм для різних вікових груп дітей та молоді, рівня їх знань.

27. Підтримка кращих проектів громадських та інших організацій із створення та просування на ринку туристичного продукту для дітей та молоді.

28. Забезпечення підрозділів, що відповідають за розвиток туризму райдержадміністрацій, виконавчих комітетів міських рад правовою, інформаційно-методичною базою з сільського туризму.

29. Організація в навчальних закладах області гуртків, секцій, клубів для туристично-краєзнавчої роботи. Розроблення заходів щодо підтримки організації туристично-оздоровчої та екскурсійної роботи серед дітей, підлітків і молоді.

30. Пропаганда зеленого сільського туризму як одного з перспективних напрямів туризму в мікрорайонах.

31. Проведення комплексної сертифікації і стандартизації туристичних послуг та послуг з проживання, добровільної категоризації сільських садиб [76].

Виконання цих заходів дозволить досягти стратегічних цілей, підвищити рівень розвитку туристичної індустрії, буде сприяти притягненню нових більших потоків туристів та покращить становище кожного мікрорайону на туристичному ринку Карпатського регіону, та загалом всього регіону на світовому туристичному ринку.

РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ В ГАЛУЗІ

Охорона праці – це система законодавчих актів, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів, які забезпечують безпеку, схоронність здоров'я й працездатності людини в процесі праці [61].

Основними законодавчими актами, які регулюють охорону праці в Україні, є: Конституція України; Закон України «Про охорону праці»; Кодекс законів про працю (КЗоТ); положення про державну експертизу умов праці; система стандартів охорони праці; нормативні документи: ДСТУ, СНІП, СН, ДНАОП, ОНТП та ін.

4.1. Організація та управління охороною праці на туристичному підприємстві

Метою управління охороною праці є забезпечення безпеки, збереження здоров'я та працездатності людини в процесі праці. Ця мета досягається виконанням відповідних функцій управління, тобто комплексом взаємопов'язаних видів, що здійснюються суб'єктом управління цілеспрямовано на об'єкт управління.

Об'єктом управління в системі управління охороною праці є діяльність функціональних служб і структурних підрозділів конкретних керівників та інженерно-технічних робітників підприємств з метою забезпечення безпечних, нешкідливих та сприятливих умов праці на робочих місцях, виробничих ланках, у підрозділах і на підприємстві в цілому.

Мета впровадження системи управління охороною праці (УОХ) – це всебічне сприяння виконанню вимог, які повністю ліквідують, нейтралізують або знижують до допустимих норм вплив на працюючих небезпечних та шкідливих факторів виробничого середовища, забезпечують усунення джерел небезпеки, ізолювання від них персоналу, використання засобів, що усувають небезпечні ситуації та підвищують технічну безпеку, створюють надійні санітарно-гігієнічні та ергономічні умови. УОП передбачає

встановлення конкретних кількісних показників діяльності підрозділів підприємства, підтримання яких в заданих межах забезпечує досягнення основної мети щодо організації безпечних та нешкідливих умов праці.

Система цілей УОП – багаторівневий комплекс, який, в свою чергу, визначає цілі для різних рівнів управління охороною праці з врахуванням стадій виробничого циклу [5, с. 182].

На рівні галузі встановлюються цілі стратегічного характеру щодо прийняття довготермінових планів наукового, технічного, економічного та соціального розвитку об'єктів (умов та безпеки праці) на підставі довготривалих прогнозів і програм розвитку.

На рівні туристичних підприємств визначаються цілі тактичного характеру: встановлення складу та структури підрозділів, методів взаємодії, аналіз рівня безпеки праці стимулювання.

На рівні підрозділів установлюються цілі оперативного характеру; послідовність оперативного виконання окремих функцій тощо.

Окремі виконавці, що впливають на умови праці, організаційно та технічно забезпечують їх оптимізацію і цілі безпеки праці.

Основні завдання, вирішення яких забезпечує досягнення цілей УОП на різних рівнях управління і стадіях діяльності, полягають у виконанні комплексних взаємопов'язаних дій щодо попередження травматизму та виробничо зумовлених захворювань.

Вирішення завдань управління охороною праці має бути забезпечене взаємодією усіх структурних підрозділів, служб і фахівців, які визначаються керівником підприємства. Організація роботи щодо управління охороною праці базується на принципах теорії управління, основними з яких є: системність, оптимальність, динамічність, наступність та стандартизація.

Системність реалізації завдань управління охороною праці полягає у поєднанні розрізнених заходів з безпеки праці в єдину систему цілеспрямованих, постійних дій на всіх рівнях і стадіях управління підприємством. Створюється система стандартів підприємства.

Управління охороною праці здійснюється шляхом збирання та оцінки інформації, виявлення відхилень від встановлених вимог та здійснення управляючих впливів на об'єкт управління за допомогою організаційно-розпоряджувальних, соціально-розпоряджувальних, соціально-психологічних і економічних методів.

Організаційно-функціональна схема УОП базується на координуючій ролі відділу охорони праці, який бере участь у здійсненні всіх функцій управління, пов'язаних із безпекою праці.

Державні органи управління охороною праці інформують населення України відповідного регіону, працівників туристичної індустрії про реалізацію державної політики з охорони праці, виконання національних, територіальних чи туристських програм з цих питань, про рівень і причини аварійності, виробничого травматизму і професійних захворювань, про виконання своїх рішень щодо охорони життя і здоров'я працівників.

Система управління охороною праці містить об'єкт управління, інформаційно-контрольні зв'язки та керуючий орган. Об'єктом УОП є діяльність із забезпечення оптимальних умов та безпеки праці на робочих місцях.

Керуючим органом є служба охорони праці, керівники структурних підрозділів усіх рівнів управління туристичною індустрією, об'єднанням, туристичним підприємством. Управління здійснюється шляхом збору та оцінки інформації, виявлення відхилів від встановлених вимог і здійсненням керуючих впливів на об'єкт управління за допомогою організаційно-розпорядних, економічних та соціально-психологічних методів [12].

Згідно із статтею 23 Закону України «Про охорону праці», власник створює на підприємстві службу охорони праці. Типове положення про цю службу затверджується Державним Комітетом України з нагляду за охороною праці.

На підприємстві з кількістю працюючих менше 50 чоловік функції служби можуть виконувати в порядку сумісництва особи, які мають відповідну підготовку.

Служба охорони праці підпорядковується безпосередньо керівникові туристичного підприємства і прирівнюється до основних виробничо-технічних служб.

На працівників служб охорони праці не повинні покладатися обов'язки, не пов'язані з їх функціями. Всі заходи з охорони праці працівників служб охорони праці виконують у тісній взаємодії з керівництвом туристичного підприємства. Для загальної оцінки стану умов праці та планування заходів щодо їх покращення застосовується Єдина державна система показників обліку умов і безпеки праці, затверджена наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 31.03.94 р. №27.

Планування заходів з охорони праці – один з основних методів економічного управління. Планування роботи з безпеки праці передбачає постановку цілі, розробку програми, спрямованої на її досягнення, та оцінку досягнутої ефективності. Пошук основних шляхів вирішення завдань безпеки праці та вибору потрібних заходів для їх реалізації слід узгодити з результатами прогнозування.

На туристичному підприємстві з кількістю працюючих 50 і більше чоловік рішенням трудового колективу може створюватися комісія з питань охорони праці.

Комісія складається з представників власника, профспілок, уповноважених трудового колективу, спеціалістів з безпеки, гігієни праці і представників інших служб підприємства. Рішення комісії мають рекомендаційний характер.

Контроль за станом умов і безпекою праці робітників дозволяє виявити відхилення від вимог законодавства про працю, стандартів безпеки праці, якість виконання службами і підрозділами своїх обов'язків у галузі забезпечення належних умов та безпеки.

На туристичних підприємствах і на державному рівні у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку створюються фонди охорони праці. На підприємстві кошти вказаного фонду використовуються тільки на виконання заходів, що забезпечують доведення умов безпеки праці до нормативних вимог або підвищення існуючого рівня охорони праці.

До працівників туристичного підприємства можуть застосовуватися будь-які заохочення за активну участь та ініціативу у здійсненні заходів щодо підвищення безпеки та поліпшення умов праці. Види заохочень визначаються колективним договором (угодою, трудовим договором).

Моральне і матеріальне стимулювання працівників за роботу щодо вдосконалення умов і безпеки праці має велике значення для підвищення ефективності надання послуг туристичним підприємством, зниження рівня травматизму та захворювань, поліпшення умов праці та її безпеки.

4.2. Міжнародний досвід з розробки заходів безпеки туризму

Одним з найважливіших елементів організації туризму є забезпечення безпеки життя і здоров'я туристів. Небезпеки фізичного і соціального характеру повинні прийматися до уваги суб'єктами індустрії туризму, яким варто мінімізувати й запобігати різноманітним ризикам загроз безпеці туристичної діяльності. Забезпечення безпеки передбачає цілий комплекс заходів у рамках національного законодавства, що гарантують безпеку переміщення туристів по території держави, їхнього перебування, збереження здоров'я, життя і майна.

Міжнародний досвід по розробці заходів безпеки туризму досліджується й узагальнюється ВТО. Безпека подорожей декларувалася в Хартії туризму.

У Гаазькій декларації по туризму відзначається, що для того, щоб нормально функціонувати і розвиватися, туризм має потребу в безпеці для мандрівників і подорожуючих, як національних, так і міжнародних, і для їхньої особистої власності [17]. Це може бути досягнуте шляхом:

- розробка й впровадження в життя норм безпеки для подорожей і туристичних перебувань;
- інформування й освіти громадськості;
- створення інституціональних рамок для вирішення проблем, зв'язаних з безпекою туристів, і, зокрема, в екстремальних ситуаціях;
- міжнародного співробітництва на двосторонньому, регіональному, субрегіональному, міжрегіональному і світовому рівнях.

При Виконавчій раді ВТО в 1994 р. створений Комітет з якості туристичного обслуговування, що відповідає за питання безпеки подорожей. У тому ж році ВТО провела обстеження 73 країн світу на тему "Безпека і захист мандрівників, туристів, туристичних об'єктів". З ініціативи ВТО влітку 1995 р. у Естерунді (Швеція) проведена I Міжнародна конференція по безпеці туризму і зменшенню ризиків при подорожах. Висновки обстеження свідчать: у 71% країн об'єкти і визначні пам'ятки, відвідувані туристами, забезпечуються охороною з боку спеціальної туристичної поліції або служби безпеки. У більше половини таких країн ця служба є частиною державної або муніципальної поліції. У 21% країн є спеціальна туристична поліцейська служба, яка допомагає туристам вирішувати їх проблеми. На туристичну поліцію покладаються також охорона пам'ятників культури, навколишнього середовища, боротьба з наркотиками, надання інформації туристам і охорона місцевих етнічних груп. Однак лише в 9 країнах є закони, на підставі яких створена туристична поліція. Співробітники туристичної поліції в 41% країн навчаються іноземним мовам, у 26% проходять підготовку по спеціальних туристичних дисциплінах, у 37% країн підтримують регулярний зв'язок з туристичними відомствами, фірмами і звичайною поліцією [23, с. 156].

Міжнародна практика показує, що ряд держав видає відповідні рекомендації з відвідування тих чи інших країн і регіонів світу. Так, Держдепартамент США регулярно публікує список країн, у які поїздки не рекомендуються, а в ряді випадків забороняються. МЗС Німеччини в 1996 р.

опублікувало список 80 країн світу, куди німецьким туристам не рекомендується їздити, і заборонило подорожі в Афганістан, Анголу, Бурунді, Заїр, Лівію, Руанду, Сомалі і Судан.

Безпека туристів, їхнє благополуччя, а також підтримка високої якості обслуговування в місцях туристичного призначення не можна розглядати відриві від інших суспільних або національних інтересів приймаючої країни навколишнього середовища в цілому. При розробці і проведенні в життя норм безпеки для сфери туризму і захисту туристів інтереси тих, хто відвідує і приймає повинні бути взаємно гармонізовані.

Безпека туристів і захист у сфері туризму зв'язані з великою кількістю правил і постанов, що повинні виконуватися не тільки туристською адміністрацією, але і цілим рядом інших адміністративних органів, що працюють у різних економічних і соціальних секторах (фінанси, охорона здоров'я, охорона навколишнього середовища, розвиток територій, енергетика, зайнятість і т.п.), і насамперед у приватному.

Таким чином, питання забезпечення безпеки в туризмі можна розглядати у наступних напрямках [31]:

- особиста безпека туристів і їхнього майна, забезпечення якої найважливішою задачею національного розвитку туризму і міжнародного співробітництва;
- безпека навколишнього середовища в місцях масового перебування туристів, безпека туристичних об'єктів;
- безпека національних інтересів приймаючих держав.

Забезпечення безпеки по всіх зазначених напрямках є найважливішою турботою і першочерговою задачею всіх структур, залучених у туристичну діяльність.

Закон України "Про туризм" в розділі VIII надає гарантії безпечного перебування туристів на території України і зобов'язує органи влади та суб'єктів туристичної діяльності розробити комплекс заходів з безпеки туристів. Зокрема, в статті 26 сказано: "Місцеві органи державної виконавчої

влади в галузі туризму розробляють і організовують виконання регіональних програм забезпечення захисту та безпеки туристів, особливо в місцях туристичної активності.

Суб'єкти туристичної діяльності розробляють конкретні заходи щодо забезпечення безпеки туристів, екскурсантів, які беруть участь у туристичних подорожах, походах, змаганнях, запобігання травматизму та нещасним випадкам і несуть відповідальність за їх виконання".

В Україні діє міждержавний стандарт (ГОСТ 28681.1-95) "Туристично-екскурсійне обслуговування", який передбачає порядок проектування туристичних послуг, включаючи розгляд можливих ризиків, які можуть викликати негативні наслідки і спричинити шкоду здоров'ю туриста та його майну [2].

Згідно із Законом України "Про туризм" з метою забезпечення безпеки туристів суб'єкти туристичної діяльності зобов'язані здійснювати [1]:

- підготовку безпечних умов для перебування туристів, облаштування трас походів, прогулянок, екскурсій, місць проведення змагань, забезпечення туристів справним спорядженням та інвентарем;
- навчання туристів засобам профілактики і захисту від травм та нещасних випадків, інструктаж з надання першої медичної допомоги, а також інформування про джерела небезпеки, які можуть бути зумовлені характером маршруту та поведінкою самих туристів;
- контроль за підготовкою туристів до подорожей, походів, змагань, інших туристичних заходів;
- надання оперативної допомоги туристам, що зазнають лиха, транспортування потерпілих;
- розробку та реалізацію спеціальних вимог безпеки під час організації та проведення походів з автомобільного, гірського, лижного, велосипедного, водного, мотоциклетного, пішохідного туризму та спелеотуризму.

Основні загрози розвитку туризму. Соціологічні опитування, проведені Німецьким Інститутом Вивчення Вільного Часу в державах Європейського

Союзу, показали, що найбільше подорожуючих хвилюють наступні проблеми:

Війна, неспокій, політична нестабільність (74%). Цей фактор найбільше стримує туристів від здійснення закордонних поїздок до тієї чи іншої країни. Практика показує, що вплив цього фактора є набагато вагомим і торкається він не лише держави, в якій спостерігається політичний неспокій, але й країн, які межують з нею. Прикладом цього може бути Близький Схід, де на відносні невеликій території сконцентровані досить привабливі місця для відпочинку. Але динаміка розвитку туризму в цьому регіоні зазнає різких коливань. Так, через військові дії в Лівані в середині 80-х років спостерігався різкий спад потоку туристів та доходів від нього в цілому по регіону. В 1986 році Близький Схід відвідало на 17,6% іноземних туристів менше, ніж в 1985 році, а доходи за аналогічний період скоротились на 16,5%. Після початку військових дій в районі Перської затоки в 1991 році цей регіон відвідало на 6,62% іноземних туристів менше, ніж у 1990 році, а надходження від туризму в 1991р. зменшились на 14,4% в порівнянні з попереднім роком.

Усі намагання урядів держав даного регіону збільшити кількість подорожуючих до своїх країн перекреслюються одним повідомленням про зростання напруженості в регіоні. Від цього потерпають не тільки державні бюджети, які недораховуються значних валютних надходжень, але й окремі підприємства, котрі несуть великі збитки під час зменшення потоку туристів.

Екологічні проблеми (57%). Цей фактор є характерним, перш за все, для України, в зв'язку з аварією на Чорнобильській АЕС в 1986 р. Інститутом Вивчення Вільного Часу відзначено, що в 1985 році екологічні проблеми хвилювали лише 30% потенційних туристів (на кінець 90-х – вже 57%). Тут дається взнаки негативний вплив аварії на ЧАЕС. Кількість іноземних туристів, що відвідали Київ у 1986 році, знизилась більш ніж в 5 разів в порівнянні з 1985 роком, і тільки нещодавно їх число почало поступово зростати. Негативний ефект екологічного чинника посилюється ще й тим, що він носить довгостроковий характер, адже зміна свідомості суспільства

відбувається набагато повільніше, ніж ліквідація наслідків екологічної катастрофи.

Хвороби та епідемії (55%). Вплив цього фактора є особливо значимим для африканського континенту. На сьогоднішній день обсяги туризму в цьому регіоні не перевищують 2% від світового рівня, при цьому його основна частина припадає на країни Північної та Південної Африки. Туризм в центральній її частині практично не розвинутий, хоча, на думку фахівців, для цього є непогані можливості, зокрема для розвитку екологічного та екзотичного видів туризму, які останнім часом набувають все більшої популярності. Факторами, які гальмують розвиток туризму в Центральній Африці, є невивченість даного регіону і численні хвороби та епідемії, які постійно спалахують тут. Одним із засобів боротьби з ними може стати обов'язкова вакцинація всіх туристів, які прямують до цього регіону, що, до речі, вже проводиться в більшості розвинутих країн при організації подорожей в райони із складною епідеміологічною ситуацією. Однак виникнення нових джерел епідемій, виявлення нових вірусів та невивченість попередніх ще довго будуть відвертати туристів від ідеї відвідування цього регіону.

Природні катаклізми та катастрофи (49%). Складність впливу цього фактора полягає в тому, що природні катастрофи можуть відбуватись практично в будь-якому регіоні, а передбачити і, тим більше, попередити їх практично неможливо. Руйнівна дія природних катастроф спрямована, перш за все, на існуючу туристичну і транспортну інфраструктуру. І хоча від прояву форс-мажорних обставин такого роду ніхто не застрахований, їх виникнення може призвести до відкладання туристом поїздки в цей регіон на невизначений час або навіть до її відміни. В цьому випадку, як і при екологічних катастрофах, великого значення набуває психологічний аспект, що стримує туриста від поїздки до регіонів, які потерпіли від стихійного лиха, навіть після ліквідації наслідків природних катастроф. Найбільш характерними ці чинники є для регіонів з підвищеною сейсмічною

активністю. Зокрема, внаслідок землетрусів у Японії та Каліфорнії (США) регіони, що постраждали, недорахувались до 50% туристів як в період ліквідації наслідків землетрусів, так і в перші кілька місяців після ліквідаційного періоду.

Злочинність (44%). Останнім часом цей фактор набуває все більшого значення. В даному контексті маються на увазі не лише поодинокі випадки нападу, пограбування або навіть вбивства туристів, але й сплановані терористичні акти. Прикладом тут може бути випадок, який трапився наприкінці 1997 року в Єгипті, коли група європейських (в основному німецьких) туристів, які подорожували вздовж берегів Нілу, була розстріляна ісламськими фундаменталістами. Через це в 1998 році Єгипет втратив 25-30% іноземних туристів від запланованої кількості. Різко зменшилась кількість туристів в СІЛА після терористичних актів 11 вересня 2001 року та інших [25, с. 238].

ВИСНОВКИ

Розбудова в Україні туристичної галузі, яка дедалі більше інтегрується у світову туристичну індустрію, є одним з ключових напрямів структурної перебудови економіки. Пріоритетність розвитку в'їзного, внутрішнього та сільського зеленого туризму позитивно позначається на підвищенні якості життя в Україні, створенні додаткових робочих місць, поповненні валютних запасів держави, підвищенні її авторитету на міжнародній арені.

Туристична галузь є важливим чинником стабільного й динамічного збільшення надходжень до бюджету, істотного позитивного впливу на стан справ у багатьох галузях економіки (транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство тощо). Туризм сприяє підвищенню зайнятості населення, розвитку ринкових відносин, міжнародному співробітництву, залученню громадян до пізнання багатой природної та історико-культурної спадщини краю, збереженню екологічної рівноваги.

Карпатський регіон має досить високий рекреаційний потенціал протягом всього року. Аналіз карт потенціалів рекреаційної привабливості показав, що просторовий розподіл рекреаційного потенціалу є неоднорідним. Тобто не вся територія регіону є однаково привабливою для туристів. Крім того, привабливість території суттєво змінюється протягом року. В різні періоди року окремих район може змінювати свій статус в діапазоні дуже привабливий – не привабливий.

Для розвитку туристичної індустрії регіон має в своєму розпорядженні такі соціально-економічні передумови, як: вигідне політико-географічне положення, більш-менш стабільний політичний та соціальний клімат, інфраструктура, що постійно покращується та розширюється. Але проблемами є демографічна ситуація та низькі доходи населення порівняно з європейськими та світовими стандартами.

Основними напрямками туристичних потоків Карпатського регіону є напрямки внутрішнього туризму між областями регіону, а також у країни ближнього зарубіжжя, такі як Польща, Угорщина, Румунія.

Розглянувши районування областей можна було виявлено, що Карпатський регіон поділено на 8 мікрорайонів: Львівський, Дрогобицький, Самбірський, Івано-Франківський, Коломийський, Закарпатський, Хустський, Чернівецький (Додаток Г).

З причини недостатньої кількості статистичної інформації для оцінки рівня розвитку туристичної індустрії в мікрорайонах Карпатського регіону було обрано методику розрахунку інтегрального показника. Оцінку рівня розвитку було на таких етапах:

1. Розрахунок простих показників рівня розвитку туристичної індустрії
2. Забезпеченість населення, площі або території послугою.
3. Для порівняння регіонів за рівнем розвитку туристичної індустрії в цілому розраховується інтегральний показник І.

Для дослідження стану розвитку туристської індустрії в регіоні були обрані наступні показники, які враховуються статистикою на регіональному рівні: розмір туристичних потоків, тобто кількість іноземних туристів, внутрішніх туристів, туристів-громадян України, що виїжджали за кордон та кількість екскурсантів.

В ході дослідження, проаналізувавши прості індекси за кожним напрямом туристичних потоків ми можемо було виявлено, що:

- Максимальна кількість готелів зосереджена у Львівському мікрорайоні – 86 готелів, найменш забезпечені готельною базою Івано-Франківський, Коломийський та Самбірський райони.

Останнім часом Європа веде боротьбу за те, щоб показник одноразової місткості готелів досягав мінімального стандарту 15 місць на 1000 жителів. Тільки у Дрогобицькому мікрорайоні цей показник майже відповідає європейському.

Максимальна кількість іноземних туристів на 1 місце в готелях припадає на Самбірський, Закарпатський, Львівський, Хустський та Чернівецький мікрорайон. Відносні показники дорівнюють показникам більше 1 людини на місце, тобто це свідчить про недостатнє забезпечення готельними місцями іноземних туристів. Найнижчі показники в Дрогобицькому, Івано-Франківському та Коломийському мікрорайонах. Коломийський мікрорайон є аутсайдером з найнижчим показником 1 внутрішній турист на 1000 жителів.

Прямий внесок організованого іноземного туризму до економіки регіону можна оцінити у 6699348 долл. Лідерами є Львівський, Закарпатський та Чернівецький мікрорайони, внески яких складають більше 1 млн. долларів.

Найвищий рівень виїзного туризму спостерігається у Самбірському мікрорайоні, 2 – Дрогобицький, рівень розвитку виїзного туризму яких значно перевищує середній рівень по Карпатському регіону. 3- Чернівецький мікрорайон 4- Хустський, 5 – Львівський з середнім рівнем, та Коломийський, Закарпатський, Івано-Франківський з низьким рівнем розвитку виїзного туризму.

Найвищий рівень розвитку лікувального та оздоровчого туризму спостерігається у Дрогобицькому мікрорайоні, найнижчий в Самбірському та Чернівецькому мікрорайонах.

На першому місці за рівнем розвитку внутрішнього туризму Коломийський мікрорайон, рівень розвитку внутрішнього туризму якого майже в 6 разів перевищує середній; на другому місці – Івано-Франківський; в інших мікрорайонах низький рівень розвитку внутрішнього туризму, підтвердженням чого є те, що індекс кількості внутрішніх туристів в цих мікрорайонах навіть не досягає середнього показника регіону, що свідчить про те, що необхідно зосередити увагу на розвитку та просуванні внутрішнього туризму цих мікрорайонах. Але рівень розвитку виїзного туризму в мікрорайонах та зогалом у регіоні значно нижчий європейських та світових стандартів.

Найвищий рівень розвитку іноземного туризму у Закарпатському та Хустському мікрорайонах, найнижчий рівень в Івано-Франківському та Коломийському. Це свідчить про те, що в даних мікрорайонах є доцільним зробити акцент на розвиток іноземного туризму підвищувати привабливість для іноземних туристів.

За розвитком екскурсійної діяльності на першому місці Коломийський мікрорайон, а у Дрогобицькому, Закарпатському, Львівському та Чернівецькому мікрорайонах мікрорайонах недостатній рівень розвитку екскурсійної справи, хоча можливості цих мікрорайонів одні з найвищих у регіоні і дають змогу для подальшого розвитку та підвищенню рівня розвитку екскурсійної діяльності.

Розрахувавши прості індекси та оцінивши рівень розвитку усіх напрямів туризму в мікрорайонах було розраховано інтегральний показник по чотирьом індексам та оцінено загальний рівень розвитку індустрії туризму у кожному мікрорайоні.

Високий рівень розвитку туристичної індустрії у Коломийському, Самбірському, Івано-Франківському мікрорайонах; середній рівень розвитку у Дрогобицькому та Хустському мікрорайоні, низький рівень розвитку у Закарпатському, Чернівецькому та Львівському мікрорайонах.

Для того, щоб продемонструвати наочно розрив між найбільш розвиненим мікрорайоном та найменш розвиненим, було розраховано інтегральний показник за показником Львівської області, оскільки за результатом розрахунку інтегрального показника за всіма видами туризму показник Львівського регіону виявився найнижчим, то його було взято за базис. Найнижчий рівень розвитку туристичної індустрії, тобто індустрії Львівського мікрорайону, майже в 2 рази нижчий середнього рівня розвитку туристичної індустрії всього регіону, а від максимального відстає майже в 6 разів. Можна зробити висновок, що рівень розвитку туристичної індустрії неоднорідний по всій території Карпатського регіону, що продемонстровано на карті рівня розвитку туристичної індустрії по мікрорайонах (Додаток Д).

Водночас на території усіх мікрорайонів Карпатського регіону подальший розвиток туристичної галузі гальмується через:

- недосконалість законодавчої та нормативно-правової бази в галузі туризму;
- недостатність методичної, організаційної, інформаційної та матеріальної підтримки суб'єктів туристичної діяльності з боку держави;
- недостатність забезпеченості автомобільних доріг туристичною, сервісною та інформаційною структурою (відсутність рекламних щитів та єдиної системи маркування автошляхів щодо закладів туризму, в тому числі сільського зеленого);
- недостатність якості та асортименту туристичних послуг;
- неналежний стан туристичних маршрутів (брак обладнаних місць перепочинку, гірських притулків, відсутність єдиної системи знакування);
- недосконалість бази даних щодо туристично-рекреаційних об'єктів;
- недостатність туристичних карт, рекламної продукції, інформації про мікрорайони.

З метою підвищення рівня розвитку туристичної індустрії в мікрорайонах Карпатського регіону визначено наступні стратегічні цілі:

1. Створення цікавої та унікальної туристичної пропозиції на основі туристичного потенціалу області.
2. Забезпечення галузі висококваліфікованими кадрами для обслуговування туристів, управління розвитком туризму в області.
3. Забезпечення збалансованого розвитку області та управління туристичним середовищем.
4. Формування інституційного оточення та налагодження міжсекторного партнерства.
5. Створення комплексної системи маркетингу та просування області на внутрішньому та міжнародному туристичних ринках [59].

6. Формування високорозвинутого рекреаційно-туристичного та оздоровчо-лікувального комплексу загальнодержавного та міжнародного значення [86].

Виконання визначених організаційних заходів з подальшого розвитку туризму дозволить досягти стратегічних цілей, підвищити рівень розвитку туристичної індустрії, буде сприяти притягненню нових більших потоків туристів та покращить становище кожного мікрорайну на туристичному ринку Карпатського регіону, та загалом всього регіону на світовому туристичному ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про туризм» від 18 листопада 2003 р. № 1282-IV.
2. Закон України «Про природно-заповідний фонд України». // Відомості Верховної Ради, 1992, N 34, ст.502.
3. ГОСТ 28681.3-95 Межгосударственный стандарт. Туристско-экскурсионное обслуживание. Требования по обеспечению безопасности туристов и экскурсантов. Дата введения в Украине 1997.01.01z//Уніфіковані технології готельних послуг: Навч. посіб./За ред. проф. В. К. Федорченка, Л.Г.
4. Александрова А.Ю. Международный туризм: Учебник / А.Ю. Александрова. – М.: Аспект Пресс, 2002. – 470 с.
5. Бедрій Я. І., Геврик Є. О., Кіт І. Я., Мурін О. С., Єнкало В. М. Охорона праці. – Л., 2000. – 280 с.
6. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування. – К.: Київ, ун-т, 2001.- 395 с.
7. Борисов К.Г. Международный туризм и право. – М.: НИМП, 1999. – 234 с.
8. Виклюк Я.І., Артеменко О.І. Методи побудови густини потенціального поля рекреаційної привабливості території // Штучний інтелект, 2009, №2, с. 151-160.
9. Воскресенский В.Ю. Международный туризм: Учеб.пособие, М.:Юнити, 2006, 255 с.
10. Географічна енциклопедія України: В 3-х т. / Відп. ред. О.М.Маринич. – К.: «Українська енциклопедія» ім. М.П.Бажана, 1989-1993.
11. Голояд Б. Еколого-рекреаційний напрям розвитку – важлива складова оптимізації інфраструктури Карпатського регіону // Наук. вісн. [ІМЕ]. – 2000. – № 2. – с. 66-69.
12. Гончарова Г.С. Охорона праці. – Х., 1994. – 24 с.
13. Горбильова З.М. Економіка туризму, Мн. – БГЕУ, 2002 – 230 с.
14. Гуляев В.Г. Организация туристских перевозок. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 512 с.
15. Джигерей В. Безпека життєдіяльності. – К., 2000. – 213с
16. Дьяконов В.П., Круглов В.П. MATLAB 6.5 SP1/7/7 SP1/7 SP2 Simulink 5/6 Инструмент искусственного интеллекта и биоинформатики // Серия «Библиотека профессионала». – М.:СОЛОН-ПРЕСС, 2006.-456с.
17. Желібо Є.П, Заверуха Н.М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності. – К., 2002.
18. Жидецький В. Ц. Основи охорони праці [Текст]: підруч. / В. Ц. Жидецький. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Львів: Укр. акад. друкарства, 2006. – 336 с. – ISBN 966-8013-11-5

19. Жук П.В., Кравців В.С. Концептуальні основи перспективного розвитку рекреаційної індустрії в Карпатах // Економіка України. – 1993, № 12.
20. Зазгарская И.Б. Проблемы и перспективы развития туризма на территории украинских Карпат. – К.: Основи, 2003.
21. Иманов К.Д., Рзаев Р.Р. Нечеткая модель определения метаэкономического уровня // Системні дослідження та інформаційні технології, 2006, №4.
22. Исаченко А.Г. Основы ландшафтоведения и физико-географическое районирование. – М.: Высшая школа, 1965. – С.234.
23. Квартальнов В. А. Иностранный туризм. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 312 с.
24. Кифяк В.Ф. Оцінка потенціалу рекреаційної привабливості Карпатського регіону / Артеменко О.І. / Економічні науки. Серія: Регіональна економіка. Збірник наукових праць. Ч. III. – Луцьк: Луцький національний технічний університет, 2010. – 12 с.
25. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. – Чернівці: Книги – XXI, 2003. – 300 с.
26. Кравців В.С., Євдокименко В.К., Габрель М.М. Рекреаційна політика Карпатського регіону. – Чернівці: Прут, 1995. – 68 с.
27. Леоненков А.В. Нечеткое моделирование в среде MATLAB и fuzzyTECH // СПб.: БХВ-Петербург, 2005. – 736 с.
28. Лук'янова, Т. Т. Дорошенко, І.М. Мініч. – К.: Вища школа, 2001. – 237 с.
29. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти). 2-е вид., перероб. та д оп. – К: Альтерпрес, 2003. – 436 с
30. Мазур Ф.Ф. Соціально-економічні умови розвитку рекреаційної індустрії (на прикладі Карпатського регіону): Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 96 с.
31. Маринин М.М. Туристские формальности и безопасность в туризме. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 144 с.
32. Менеджмент туризма: Экономика туризма: Учебник. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 320 с.
33. Нудельман В., Санжаровський І. Розробка Стратегії розвитку територіальної громади: загальні засади методики. – К.: Дата Банк Україна, 2002. – 232 с.
34. Основы маркетингу сільського туризму // Туризм сільський зелений (спецвипуск) – 2002. – № 2. – С. 23–30.
35. Охрана ландшафтов: Толковый словарь. / Под ред. В.С. Преображенского. – М.: Прогресе, 1982. – 272 с.
36. Пістун, І. П. Безпека життєдіяльності: Навч. посібник / І. П. Пістун. – Вид. 2-ге, стереотип. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2003. – 301 с.
37. Руденко В.П. Географія природно-ресурсного потенціалу України. У 3-х частинах: Підручник. – К.: ВД "К.-М. Академія" – Чернівці: Зелена Буковина, 1999. – 568 с.

38. Таксанов А. Некоторые аспекты безопасности в туризме: методологический подход к безопасности в туризме // «Васко да Гама» – Менеджмент и маркетинг в туризме. – 2002. – № 3. – С. 15-21.
39. Туризм и гостиничное хозяйство / Под ред. проф. д.э.н. Чудновского А.Д. – М.: Издательство ЭКМОС, 2000. – 400 с.
40. Туризм и гостиничное хозяйство: Учебное пособие. – М.: ИКЦ «МарТ»; Ростов н/Д: Издательский центр «МарТ», 2003. – 352 с.
41. Фоменко Н. Рекреаційні ресурси та курортологія: Підруч. для студ. екол. спец. вищ. навч. закладів. – Івано-Франківськ: Ін-т менеджменту та економіки, 2001. – 240 с.
42. Чеботарьова А.Г. Сучасний стан туристичної діяльності в Карпатському регіоні / А.Г.Чеботарьова // Туристичний бізнес: світові тенденції та національні пріоритети: матеріали міжнародної науково-практичної конференції 15 квітня 2011 року. – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2011. – 312 с. – с. 294-297
43. Шаповал Г.Ф. История туризма: Учеб. пособие. – Мн.: Экоперспектива, 1999. 303 с.
44. Штовба С. Д. Проектирование нечетких систем средствами MATLAB. – М.: Горячая линия – Телеком, 2007. – 288 с.
45. Юрченко С.А. Инфраструктура мира: учебное пособие / [пер. с укр. С.А. Юрченко]. – Х.: ХНУ им. В.Н. Каразина, 2006. – 328 с.
46. Chao-Hung Wang, Li-Chang Hsu. Constructing and applying an improved fuzzy time series model: Taking the tourism industry for example // Expert Systems with Applications, 2007.
47. Chao-Hung Wang. Predicting tourism demand using fuzzy time series and hybrid grey theory // Tourism Management, 2004. – №25, p. 367-374.
48. E.W.T. Ngai, F.K.T. Wat. Design and development of itfa fuzzy expert system for hotel selection // Omega, 2003. – №31, p.275 – 286.
49. Регіони України // Статистичний збірник. Ч. 1. 2009. – К., 2010.
50. Регіони України // Статистичний збірник. Ч. 2. 2009. – К., 2010.
51. АО «ПЛАСКЕ». Энергия движения. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.plaske.ua/>
52. Головне управління статистики в Івано-Франківській області | Статистична інформація. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://stat.if.ukrtel.net/>
53. Головне управління статистики у Львівській області | Статистична інформація. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stat.lviv.ua>
54. Головне управління статистики в Чернівецькій області – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oblstat.cv.ukrtel.net/>
55. Головне управління статистики у Закарпатській області | Статистична інформація. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uz.ukrstat.gov.ua>

56. Держкомстат України. Чисельність населення України на 1 січня 2010 року і середня чисельність за 2009 рік. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
57. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>
58. Закарпатська область: фотографії України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.photoukraine.com/>
59. Івано-Франківська обласна державна адміністрація – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.if.gov.ua>
60. Карты всех городов, поселков и сел Украины – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uamaps.com/>
61. Матеріали «Википедия – свободная энциклопедия». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wikipedia.org>.
62. Матеріали Державної служби туризму і курортів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tourism.gov.ua/>
63. Матеріали Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Київ <http://www.nbuv.gov.ua/>
64. Новости дня в сфере недвижимости, финансов, IT. Бизнес новости Украины. – [Електронний ресурс]. – <http://biz.liga.net/>
65. Новости туризма. КУДА.UA. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.kuda.ua/>
66. Обзор рынка туризма. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bconsult.com.ua/>
67. Отдых и лечение в Карпатах, Сходнице, Трускавце. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukarpatah.ru/>
68. Офіційний ВЕБ сайт Берегівської РДА – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bereg-rda.gov.ua/>
69. Офіційний ВЕБ сайт Великоберезнянської РДА – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vberez.gov.ua>
70. Офіційний ВЕБ сайт Виноградівської райдержадміністрації – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vynogradiv-rda.gov.ua/i>
71. Офіційний ВЕБ сайт Городенківської РДА – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gorodenka.at.ua>
72. Офіційний ВЕБ сайт Свалявської РДА та районної ради. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.svalyava-vlada.gov.ua>
73. Офіційний ВЕБ сайт Тисменицького району – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tsm.if.gov.ua/index.php>
74. Офіційний ВЕБ сайт Ужгородської РДА – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uzrda.com.ua/>

75. Офіційний ВЕБ сайт Хустського району – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.khust-vlada.gov.ua>
76. Офіційний сайт Закарпатської обласної державної адміністрації. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.carpathia.gov.ua/>
77. Офіційний сайт Косівської РДА – Туризм – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kosivrda.pp.net.ua/index/0-14>
78. Офіційний сайт міста Івано-Франківська – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mvk.if.ua/hotel/>
79. Регион Вест. Агенство Недвижимости. Туризм. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.karpati.com.ua/karti-karpat.html>
80. Таможни и пропускные пункты Украины. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lardi-trans.com/>
81. Трускавец: цены на лечение в Карпатах | Статьи о туризме в Украине. УкрТуризм. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrtourism.com/>
82. Турфірми Чернівців, турагентства. Туристичні фірми та агенства м. Чернівці. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://karpaty.nezabarom.ua/>
83. Тячівська районна рада- Головна – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tyachiv.org.ua/>
84. Українсько-польський туристичний портал. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tourism-carpathian.com.ua/>
85. Укратлас [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.knygy.if.ua/>
86. Чернівецька обласна державна адміністрація | офіційний сайт | – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oda.cv.ua>
87. Черновицкая область – Новости на ЛІГА:Досье. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://file.liga.net/>
88. Чиновники: украинский туризм не чувствует кризиса – TRUST.UA. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.trust.ua/>
89. Эрудиция. Российская электронная библиотека. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.erudition.ru/>

ДОДАТКИ

Додаток А

Перелік національних природних парків та заповідників
Карпатського регіону

Назва	Рік створення	Площа, га	Область
Національні природні парки			
Верховинський національний природний парк	2010	12022,9	Івано-Франківська область
Вижницький національний природний парк	1995	7 928,4	Чернівецька область
Галицький національний природний парк	2004	14 684,8	Івано-Франківська область
Гуцульщина, національний природний парк	2002	32 271	Івано-Франківська область
Карпатський національний природний парк	1980	50 303	Івано-Франківська область
Синевір, національний парк	1989	40 400	Закарпатська область
Сколевські Бескіди, національний парк	1999	35 684	Львівська область
Північне Поділля, національний природний парк	2010	15 588	Львівська область
Ужанський національний природний парк	1999	39 159,3	Закарпатська область
Яворівський національний природний парк	1998	7 078,6	Львівська область
Природні і біосферні заповідники			
Горгани, природний заповідник	1996	5 344,2	Івано-Франківська область
Карпатський біосферний заповідник (Філії: Чорна гора, Долина нарцисів, Юліївська гора, Кузийський масив, Свидовецький масив, Мармарошський масив, Чорногорський масив і Угольско-Широколужський масив)	1968	57 880	Закарпатська область
Розточчя, заповідник	1984	2 084,5	Львівська область

Джерело: [61]

Перелік історико-культурних заповідників України

№	Назва	Адреса	Дата створення
Івано-Франківська область			
1	Національний заповідник "Давній Галич"	Галицький район, с. Крилос, м. Галич, вул. І. Франка, 1	08.02.1994
Львівська область			
2	Державний історико-архітектурний заповідник в м. Львові	м. Львів, вул. Валова, 20	12.06.1975
3	Державний історико-архітектурний заповідник в р. Жовква	м. Жовква	10.08.1994
4	Державний історико-культурний заповідник в р. Белз	м. Белз	13.12.2001
5	Державний музей-заповідник "Одеський замок"	Бузький район, смт Олесько	19.01.1989
6	Державний історико-культурний заповідник "Тустань"	Сколевський район, с. Урич	05.10.1994
7	Державний історико-культурний заповідник "Нагуєвичі"	Дрогобицький район, с. Нагуєвичі	10.03.1994
8	Історико-культурний заповідник "Личаківське кладовище"	м. Львів, вул. Личаківська	
9	Музей-заповідник "Золочівський замок"	м. Золочів	
Чернівецька область			
10	Державний історико-архітектурний заповідник "Хотинська фортеця"	м. <u>Хотин</u>	12.10.2000

Джерело: [61]

Перелік санаторіїв Карпатського регіону

Назва	Регіон	Тип СКУ	Тип курорту	Курорт
Санаторій "Аркада"	Львівська	санаторій	бальнеологічний	Трускавець
Санаторій "Борнава"	Закарпатська	санаторій	бальнеологічний, питний	-
Оздоровчий СПА-курорт "Буковель"	Івано-Франківська	санаторій-профілакторій	бальнеологічний, питний, кліматичний	Яречма
Санаторій "Верховина"	Закарпатська	санаторій з реабілітаційним відділенням	бальнеологічний, питний	Верховина
Санаторій "Горна тиса"	Закарпатська	санаторій	бальнеологічний, кліматичний	-
Санаторно-готельний комплекс "Дніпро-бескід"	Львівська	санаторій з реабілітаційним відділенням	бальнеологічний, питний, кліматичний	Трускавець
Санаторій "Карпатія"	Закарпатська	санаторій	бальнеологічний, питний, кліматичний	Шаян
Санаторій "Карпатські зорі"	Львівська	санаторій з реабілітаційним відділенням	бальнеологічний	Трускавець
Клінічний санаторій "Карпати"	Закарпатська	санаторій, клінічний	кліматичний	Свалява
Санаторій "Квітка полоніни"	Закарпатська	санаторій з реаб. від.	бальнеологічний, питний, кліматичний, грязівий	Свалява
Санаторій "Київ плюс"	Львівська	санаторій	бальнеологічний, питний	Моршин
Санаторій "Кришталеве джерело"	Закарпатська	санаторій	бальнеологічний, питний	Свалява
Пансіонат "Лісова пісня"	Львівська	санаторій	бальнеологічний, питний, кліматичний, грязівий	Трускавець
Санаторій "Любінь Великий"	Львівська	санаторій з реабілітаційним відділенням	бальнеологічний, грязівий	Любінь Великий
Санаторій "Мармуровий палац"	Львівська	санаторій	бальнеологічний, питний, кліматичний	Моршин
Санаторій "Молдова"	Львівська	санаторій	бальнеологічний	Трускавець
Санаторно-курортний комплекс "Моршинкурорт"	Львівська	санаторій з реабілітаційним відділенням	бальнеологічний, питний, кліматичний, грязівий	Моршин
Санаторій "Нафтуся Прикарпаття"	Львівська	санаторій	бальнеологічний, питний	Трускавець
Санаторія "Неміров"	Львівська	санаторій	бальнеологічний	Неміров
Санаторій "Перлина Карпат"	Закарпатська	санаторій	бальнеологічний, кліматичний	Свалява
Реабілітаційний центр "Перлина Прикарпаття"	Львівська	санаторій	бальнеологічний, питний	Трускавець
Санаторій "Поляна"	Закарпатська	санаторій з реабілітаційним відділенням	бальнеологічний, кліматичний	Поляна

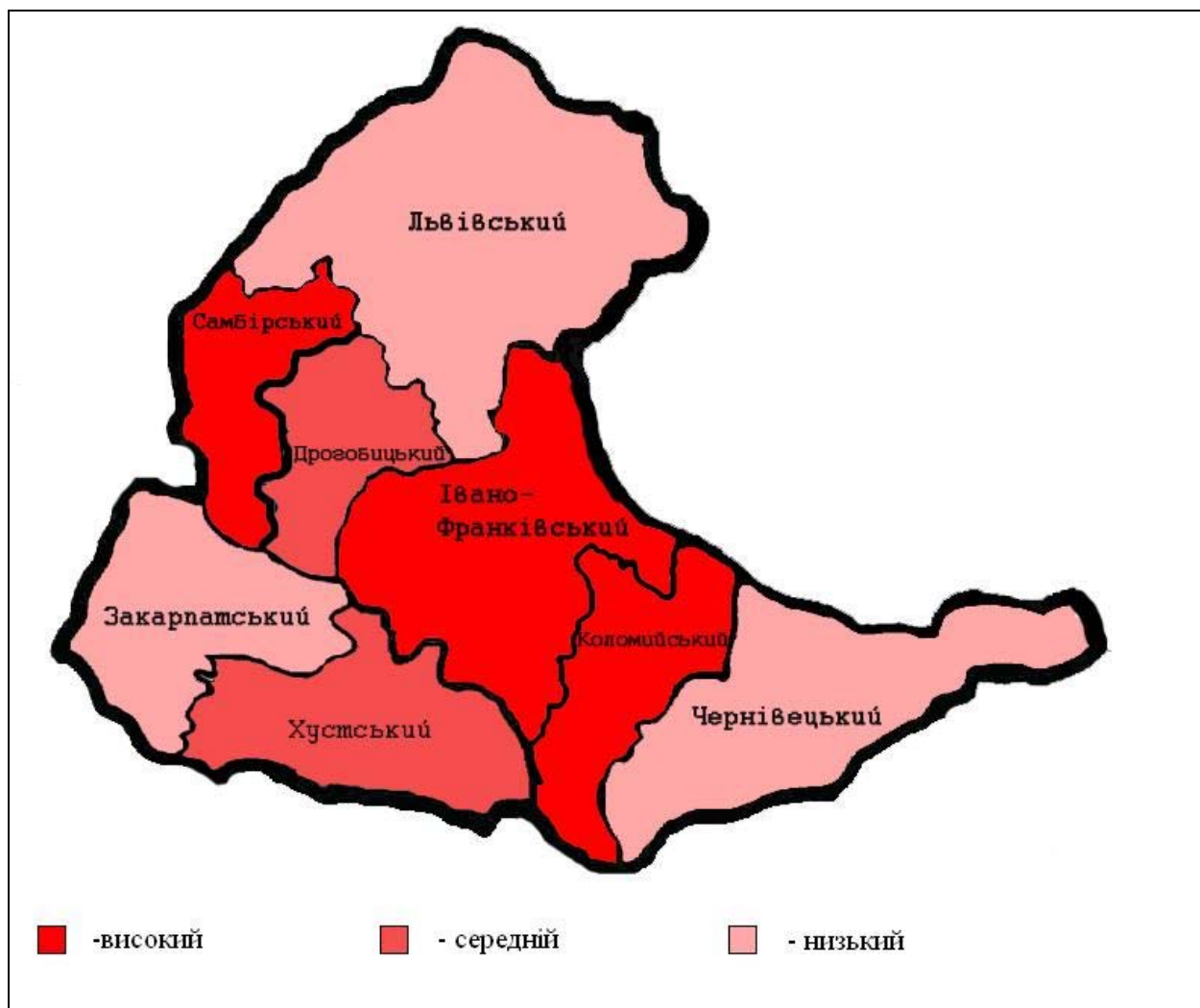
Санаторій "Прикарпатська ватра"	Львівська	санаторій	бальнеологічний, питний, кліматичний, грязівий	Моршин
Санаторій "Прикарпаття"	Львівська	санаторій	бальнеологічний	-
Санаторій для дітей з батьками "Пролісок"	Львівська	санаторій	бальнеологічний, питний	-
Готельно-оздоровчий комплекс "Санта-Марія"	Львівська	пансіонат з лікуванням	бальнеологічний, кліматичний	Трускавець
Санаторій "Синяк"	Закарпатська	санаторій	бальнеологічний	Синяк
Санаторій "Смеричка"	Львівська	санаторій	бальнеологічний, питний	-
Санаторний комплекс "Сонячна поляна"	Закарпатська	пансіонат з лікуванням	бальнеологічний	Поляна
Санаторій "Сонячне Закарпаття"	Закарпатська	санаторій	бальнеологічний, кліматичний, питний	Поляна
Санаторій "Теплиця"	Закарпатська	санаторій	бальнеологічний, питний	-
Готельний комплекс з лікуванням "Три сини"	Львівська	пансіонат з лікуванням	бальнеологічний, питний	-
Центр медичної реабілітації і санаторногорікування "Трускавецький"	Львівська	санаторій з реабілітаційним відділенням	бальнеологічний, кліматичний, питний	Трускавець
Санаторій "Трускавецькурорт: Алмаз"	Львівська	санаторій	бальнеологічний, питний	Трускавець
Санаторій "Трускавецькурорт: Весна"	Львівська	санаторій, клінічний, з реабілітаційним відділенням	бальнеологічний, питний	Трускавець
Санаторій "Трускавецькурорт: Кристал"	Львівська	санаторій з реабілітаційним відділенням	бальнеологічний, питний	Трускавець
Санаторій "Трускавецькурорт: Рубін"	Львівська	санаторій з реабілітаційним відділенням	бальнеологічний, питний	Трускавець
Санаторій "Трускавецькурорт: Янтар"	Львівська	санаторій з реабілітаційним відділенням	бальнеологічний, питний	Трускавець
Українська алергологічна лікарня	Закарпатська	санаторій з реабілітаційним відділенням	кліматичний	-
Санаторій "Черче"	Івано-Франківська	санаторій з реабілітаційним відділенням	бальнеологічний, грязіювий	Черче
Курортний комплекс "Шале грааль"	Львівська	пансіонат з лікуванням	бальнеологічний, кліматичний, питний	Трускавець
Санаторій "Шахтер"	Львівська	санаторій	бальнеологічний, грязювий, питний	Трускавець
Санаторій "Шаян"	Закарпатська	санаторій	бальнеологічний, питний	Шаян
Санаторно-курортний лікувальний центр "Шкло"	Львівська	санаторій	бальнеологічний, питний, кліматичний, грязювий	Шкло

Складено автором за матеріалами: [82]

Карта мікрорайнів Карпатського регіону

Карта рівня розвитку туристичної індустрії
по мікрорайонах Карпатського регіону

АНОТАЦІЯ

Чеботарьова А.Г. Оцінка рівня розвитку туристичної індустрії по мікрорайонах Карпатського регіону (выпускна робота магістра). – Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011.- 75 с. (рукопис).

Выпускна робота магістра присвячена дослідженню Карпатського регіону та оцінці сучасного стану розвитку туристичної індустрії по мікрорайонах Карпатського регіону, оскільки туристична галузь набуває все більшого значення для розвитку економіки і соціальної сфери в Україні, туризм є галуззю, що динамічно розвивається, а Карпатський регіон є одним з провідних туристичних напрямів в Україні.

Ключові слова: туризм, Карпатський регіон, мікрорайон, рівень розвитку, туристична діяльність, рекреація, туристичні потоки, інфраструктура.

АННОТАЦИЯ

Чеботарьова А.Г. Оценка уровня развития туристической индустрии по микрорайонам Карпатского региона (выпускная работа магистра). – Харьков: ХНУ им. В.Н. Каразина, 2011.- 75 с. (рукопись).

Выпускная работа магистра посвящена исследованию Карпатского региона и оценке современного состояния развития туристической индустрии по микрорайонам Карпатского региона, поскольку туристическая отрасль приобретает все большее значение для развития экономики и социальной сферы в Украине, туризм является отраслью, которая динамически развивается, а Карпатский регион является одним из ведущих туристических направлений в Украине.

Ключевые слова: туризм, Карпатский регион, микрорайон, уровень развития, туристическая деятельность, рекреация, туристические потоки, инфраструктура.